

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KASIM 1967

İÇİNDEKİLER : ~~~~~

Hacı Bektaş-ı Veli ve Sosyal Düzen	Doç. Dr. Bedri NOYAN
"Âşık Şenlik" Üzerine	Hikmet DİZDAROĞLU
Milli Folklor Enstitüsü Folklor Gezisi Raporu	M. Âdil ÖZDER
"İzmit Gecesi" Geleneği	Muzaffer UYGUNER
Anadolu'da Seyirlik Köylü Oyunları Üzerine (3)	Metin AND
Mardin	Mehmet ÖNDER
Üç Türkü ve Hikâyesi	Ayten GÜNDÜZ
Silifke Yöresinde Tahtacılar ve Bengi	Özcan SEYHAN
"Tales Alive in Turkey"	İhsan HİNÇER
Ardanuçlu Âşık Efkârı (7)	A. Emin ARSLAN
Bulgaristan'da Yapılan Türk Halk Oyunları Senliği	Çora HİNÇER
Bir Masal : İyi Kızın, Has Kızın	Veysel ARSEVEN

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 220

KURUŞ : 100

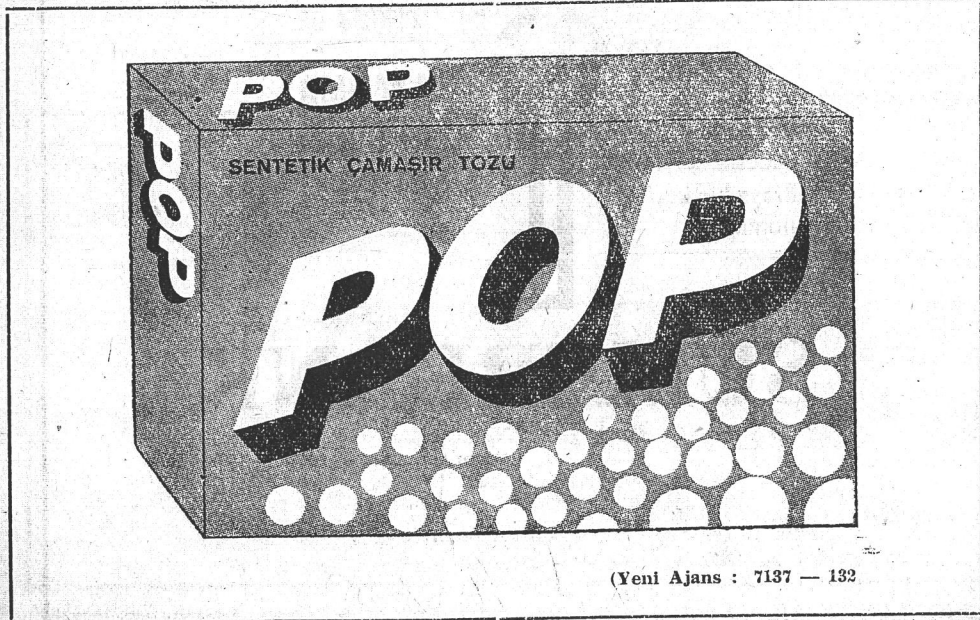

Memleket içindeki
Bankacılık hizmetleriniz
kadar
MEMLEKET DİŐI
BANKA İŐLERİNİZ
için de
TÜRK TİCARET BANKASI
EMRİNİZDEDİR

TÜRK TİCARET BANKASI

KÜLTÜR YAYIN 9

(Folklor : 131)

POP
SENTEZİK ÇAMAŐIR TOZU
POP

(Yeni Ajans : 7137 — 132)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŐU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİŐİ DERGİŐİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 220

KASIM 1967

YIL : 19 — CİLT : 11

Hacı Bektâş-ı Velî ve Sosyal Düzen

Yazan : Doç. Dr. Bedri NOYAN

Hacı Bektâş Velî sosyal ve politik düzen-sizlikler içinde bocalanan bir devirde, XIII. yüzyılın Selçuklu devletinin yıkılma ve Osmanlı devletinin kurulma yıllarında görevle Anadolu'ya gelmiş idi. Resmî dili bile Türkçe olmayan, hükümdarların adları bile Keyhusrev, Keykâvus, Keykübâd gibi Farsça olan bir Türk devleti vardı. Türk Ulusu benliği din yoluyla Arab'ın, dil yoluyla Fars'ın etkisi altında eziliyordu. Türk halk da, bir yandan, iç ve dış harblerle bitkin bir halde idi.

İşte bu sırada Anadolu'ya gelen Hacı Bektâş Velî, onların gönüllerine büyük bir teselli olmuş, Türk oluşlarının şerâfetini bütün kudretiyle duyurmuş, onlara kendi dili, kendi musikiyiyle işlenmiş bir gönül âlemi sunmuştu. Bektâşiliğin Türk halkı arasında müthiş bir şekilde yayılmış ve yüz-yıllarca onu etkilemiş olmasının sırrı işte bundadır.

Onun inancı ve düşünceleri, kökünü kendi milletine olan bu engin sevgiden almış ve kollarını bütün dünyanın muztarip insanlığına açarak hepsine dostluk, sevgi ve mutluluk tanımıştır. O'nun büyüklüğü buradadır. O, başta yüce Türk ulusu olmak üzere, bütün insanlığın malı olmuş bir kutsal velî'dir. Aslâ muayyen bir topluluk ve ailenin malı değildir.

Anma törenleri vesilesiyle, her yıl, ve ya iki yılda bir Hacı Bektâş'ta bir bilimsel kongre düzenlenmelidir. Dünya'nın birçok

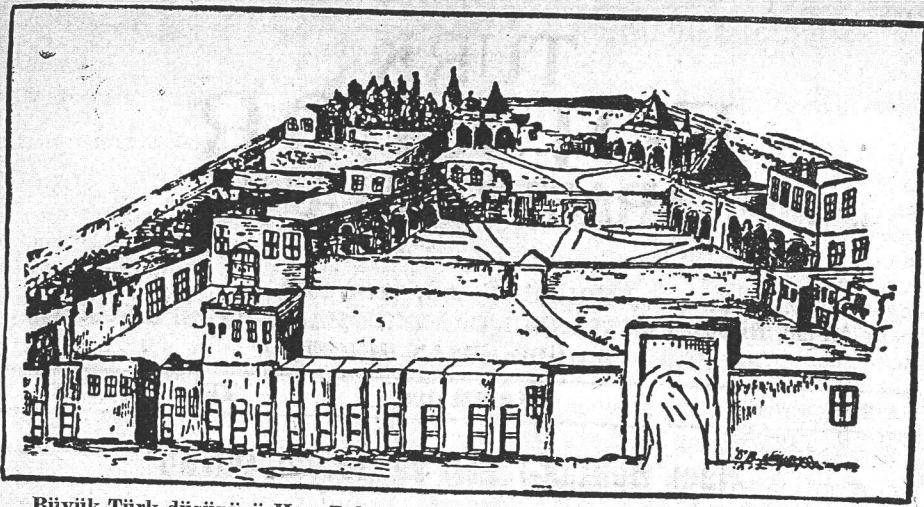
uygar merkezlerinde, İsveç, Almanya, Avusturya ve Amerika'da bu konularla ilgili bilginler vardır ve bizim üniversitelerimizde olandan çok bu konular üzerinde çalışıyorlar. Bu kongrelere, onlar da gelirler. İki - üç gün sürecek bu kongrelerde serbest bilimsel tebliğler sunulur, ayrıca belirli konular için raportörler tayin edilerek gelecek kongreye kadar, verilen konuda hazırlanmaları sağlanabilir.

Yolunun esasları içinde "İlim" i başta sayan Hacı Bektâş Velî'ye en uygun tutum da bu "bilimsel kongreler" olacaktır. Üniversitelerimiz ve bilim adamlarımızın bu hususa ilgi göstermelerini candan dilerim.

Bugün müze olan eski Dergâh-ı Pir (Pir evi)'de Millî Eğitim Bakanlığı'nın bir kitaplığı vardır, Dergâh'ın eski kitapları buraya geri verilmiştir. Dergâh kapatıldığı zaman, kitaplarının büyük bir kısmının şahıslar eline geçtiği bilinmektedir. Geçen aylarda "Köprülü Kitaplığının Amerikalılara satılması" hakkındaki neşriyat, bu olayı su yüzüne çıkarmıştır.

Vaktiyle, Aziz Berker beyin Kütüphaneler Umum Müdürlüğü zamanında, kendileriyle yaptığım bir görüşmede Hacı Bektâş Müzesi Kitaplığının değerlendirilmesi hususunda görüş birliğinde kalmıştık. Bu kitaplığa dünyada Hacı Bektâş Velî ve Bektâşilik konusunda yayınlanmış ne kadar kitap, makale, travay varsa toplanmasını ve buranın Hacı Bektâş Velî ve Bektâşiliği

Büyük Türk düşünürü Hacı Bektaş-ı Veli, her yıl, Hacıbektaş'ta bulunan Pirevi'nde yapılan törenlerle anılmaktadır. Üç gün devam eden anma törenlerine yurdun dört bir yanından binlerce kişi katılmaktadır. Anma törenleri süresince Halk Oyunları gösterileri yapılmakta, ayrıca saz ve söz sanatçıları, Bektaşî nefes ve deyişlerinden örnekler sunmaktadır. Yukarıdaki resimde, Hacıbektaş'taki Pirevi'ni görüyorsunuz.

incelemek isteyen bilim adamları için bir "İnceleme Enstitüsü" haline getirilmesini temennî ederim.

Hacı Bektaş Veli'nin izinden gidenler, bu memleketin hâlis Türk evlâtlarıdır. Bunların edebiyatı: Türk Halk edebiyatı, müzikleri: Türk Halk müziği, raksları: Türk kutsal rakslarıdır. Biz bugün bu özellikleri Türk ulusuna olduğu kadar bütün dünyaya tanıtmak çabasında olmalıyız. Bu edebiyat, müzik ve simalar tamamen ulusal bir folklor malzemesidir. Bektaşîlik üzerinde etüdler yapan yabancı illerde de bizim bu renkli folklor zenginliğimizi tanıtmak çabalarımız çok ilgi topluyacaktır.

Geçen yıllarda Mevlevîler böyle bir ekip ile Paris'e ve diğer merkezlere gittiler. Başlarında değerli bir profesörümüz de vardı., çok ilgi topladılar. Keza önümüzdeki yıllarda Dünya Kutsal Müzik ve Dansları Festivali yapılacaktır. Oraya da Bektaşî ve Mevlevî ekipleri olarak katılmamız bizzet büyük bir tanıtmak imkânı sağlar.

Bizim de, hükümetimizin ilgili makamları ve Hariciye Vekâletimiz aracılığı ile düzenli birkaç ekibimizi bu yabancı illere yollayabilmemiz imkânlarını sağlamamız çok yerinde olacaktır. Türk Ulusunun kahra-

manlık ve yiğitliği ile olduğu kadar bedii zevkinin, sanat inceliğinin ve folklor zenginliğinin üstünlüğü ile de Dünyada en yukarı mertebede olduğunu göstermemiz gereklidir. Bizi temsil eden Hariciyelerimizin Türkleri ve Türkiye'yi tanıtmak vazifelerine bizlerin de bu konuda yardımcı olmamız gerekir ve bu alanda elinde imkânları olanların bunu Ulusal bir vazife olarak kabul edeceklerinden şüphem yoktur. Dünya ulusları kendilerini birbirlerine tanıtmak, bu arada bir dostluk ve sempati yaratmak için akla gelmedik çarelere baş vururken, bizim bu çok orjinal ve çok bedii olağanüstü imkânlarımızdan faydalanmamamız büyük bir ihmal olur. Turistik önemi bir yana, Millî san'at ve kültürümüzü, Kutsal edebiyat, müzik ve rakslarımızı tanıtmak fırsatını kaçırmamak gerektir.

Bugün Türkiye'de 13 milyon Ca'ferî Mezhebî mensubu Türk vatandaşı vardır. Türkiye'deki Hacı Bektaş Veli hazretlerine bağlı Onüç Milyon Bektaşî ve Alevî Türk vatandaşı daima Türk devletinin koruyucusu ve Türk Milletinin Millî Birlik taraftarı olmuştur. Hepsî halis Mü'min Müslümanlardır. Allâhı, Muhammedi ve Ali'yi severler. Ehl-i beyt'i severler. Allah-

Araştırmalar :

Âşık Şenlik Üzerine

Yazan : Hikmet DİZDAROĞLU

Denir ki, eleştirci; yazara ve araştırmacıya yol göstermeli, onu uyarmalıdır. Bu düşünce aslında doğrudur ama, bizde, sanat alanında olsun, bilim alanında olsun, eleştiricinin uyarılarına, dikkat çekmelerine önem verilmez. Aynı şeyi yüz kez yazarsınız, doğrusunu gösterirsiniz, nasıl olması gerektiğini bildirirsiniz; yine de herkes bildiğini okur. Bilgi yanlışlıkları, yöntem aksaklıkları sürüp gider.

Bununla birlikte, eleştiricinin görevi; doğruları söylemek, gerçekleri ortaya koymaktır. Yanlışlarını sürdürenler, bu tutumlarında direnseler bile, eleştirici, gerçekleri dile getirme görevinden vazgeçmemelidir.

Biz, bu yazımızda, böyle bir görevle karşı karşıyayız. İsmail Aşıkoğlu'nun **Âşık Şenlik** (1) adlı kitabını, nesnel ölçüler içinde eleştireceğiz. Bunu yaparken de, düşüncelerimizi gelişigüzel değil, sistematik bir düzen içinde vermeye çalışacağız.

1. Plânsızlık

Küçükük bir kitaba, her şeyi sığdırmanın olanağı yoktur elbet. Ancak, oylumu gözönüne alınarak, uygun bir planla, gereken yapılabilir yine de. Aşıkoğlu'nun kitabında, önceden hazırlanmış belirli bir plana uyulmadığı hemen anlaşılıyor.

Sözgelimi, 67 sayfalık bir kitapçıkta, elden geldiği ölçüde, söz konusu olan ozanın şiirlerine ve kişiliğine yer verilmesi gerekir. Oysa, Aşıkoğlu, kitabının beş sayfasını (s. 10 - 14), boş yere harcayarak, -hiç bir hazırlayıcı başlangıç yapmadan, konu ile bir ilişki kurmadan- Kars ve çev-

tan korkmakla değil, onu sevmekle terbiye edilmişlerdir. Gönülleri tertemiz, ahlakları en yüce; faziletleri, konukseverlikleri, cömertlikleri ile tanınmış gerçek Türk vatandaşlarıdır. Pirlere uyararak geniş bir hoşgörülük içinde din ve Millet farklarını silerek bütün insanlığı dost görmek isterler. Bu sebeptendir ki, Hacı Bektaş Veli'yi Anma Törenlerinde kutsal bir ulusal bayram havası olduğu kadar, engin bir gönül sevgisi ile bütün insanlığı kucaklama anlamı da vardır.

resinde yetişen birkaç saz şairine (Mazlûmî, Kağızmanlı Hıfzî, Poshoflu Müdamî, Aşık Bahri, Aşık Cevlânî, Aşık Zülâlî) ayırmış, bunlardan bölük pörçük örnekler almıştır. Bundan ötürü, saz şairlerini tanıtmak istediği de, örnekler de yetersiz kalmıştır. Bir saz şairi hakkındaki birkaç satır, ondan alınan bir ya da birkaç dörtlük (şiirin tamamı değil!), onu tanıtmaya, kişiliği hakkında fikir vermeye yeter mi hiç?

Yapılacak iş; konu ile doğrudan ilişkileri bulunmadığına göre, bunların adlarını dipnotlarında ancak, doğum - ölüm yıllarını göstermek olmalıydı. Böylece, onlardan arta kalan sayfalarda, Aşık Şenlik üzerinde daha genişçe durmak olanağına kavuşurdu. Bilimsel çalışmanın ve yöntemin gereği budur.

2. Yöntem eksiklikleri

a. Şiirler, gelişigüzel sıralanmıştır; kitapta kaç şiir yayımlandığını bilemezsiniz. Teker teker sayıp numaralamak işi okuyucuya düşüyor. Diyelim ki, bunu yaptınız. Fakat, bu şiirlerden yararlanılacağı zaman, istediğiniz parçayı bulmak için, size hiç bir kolaylık sağlanmamıştır: Şiirlerin kafiyelerine göre listesini çıkarmak da okuyucunun görevi oluyor!

Kaç kez belirtildi, bu türlü yayınların kimisinde de uygulandı; saz şairlerinin şiirleri, türlere ayrılarak ve kafiyeleri dikkate alınarak sıraya konulur. Eloğlu, yüzlerce sayfalık eseri daha yararlı kılığa sokmak için nice zahmetlere katlanıyor, her türlü zorluğu göze alıyor. Bizde ise iş, tersine. Her şeyi okuyucudan bekliyor ve bütün yükü onun sırtına yükliyoruz.

b. Şenlik, Azerî Türkçesiyle söylemiştir şiirlerini. Lehçe özelliği vardır yani. Bunun için, şiirlerinde geçen sözcüklerden bir kısmının açıklanması zorunludur. Aşıkoğlu bunu yapıyor ama, eksik bırakarak ve tutarsızlığa düşerek: Sözcüklerin kimisinin anlamını mısra ve ayrıca içinde karşılıyor, kimilerini de dipnotlarında.

İkisi de doğru değil. Çünkü, kimi sözcükler, birkaç yerde geçmektedir; onun karşılığı mısra içinde ya da dipnotunda verilirse, başka mısralarda aynı sözcüğe rastla-

dığımız zaman, karşılığımı bulmak güçleşecektir; bilinmeyen sözcüklerin anlamlarını aklıda tutmak zorunluğu beliriyor bu durumda. Kitabın sonuna bir sözlük listesi eklenseydi, bu tutarsızlıklar ortadan kalkar ve bilimsel yönetime uygun davranılmış olurdu.

c. Sözcüklerin anlamlarının verilmesinde de gereken titizlik gösterilmemiştir. Kimi sözcüklerin karşılığı yoktur; Azeri Türk çesini bilmeyenler, metinleri anlamakta güçlük çekeceklerdir.

Bu nitelikteki sözcüklerden birkaç örnek :

penah (s. 32), *nâhalef* (s. 33), *gölgez* (s. 35), *saldın* (s. 35), *harami* (s. 37), *ürüşen* (s. 38), *ilgar* (s. 38), *hürü* (s. 38), *yahşi* (s. 40), *midgâr* (s. 41), *udar* (s. 44), *eserle-nip* (s. 45), *muhannet* (s. 49), *kala* (s. 49), *bağman* (s. 53), *hacalet* (s. 53), *yığyığ* (s. 54), *gadd* (s. 55), *şikâsta* (s. 56), *yığva* (s. 56), *tay* (s. 57), *hazel* (s. 57), *zay oldu* (s. 57), *teherleniş* (s. 58), *terlan* (s. 66), *sumar* (s. 67), *şahmaraz* (s. 67), *zağar* (s. 67), *salahana* (s. 67)..

Buna karşılık, Anadolu Türkçesinde de kullanılan, pek belli sözcüklere karşılık verilmiştir :

cüda (s.32), *kabir* (s. 32), *geda*, *yoksul* (s. 32), *haşr* (s. 34), *hâb* (s. 34), *derûn* (s. 34), *sefine* (s. 34), *zer* (s. 35), *rûz-i mahşer* (s. 35), *ziülâl* (s. 36), *bulak* (s. 36), *Kevser* (s. 36), *melûl* (s. 37), *gilman* (s. 38), *gevhër* (s. 39), *gevhër-i kân* (s. 39), *leyl ü nehâr* (s. 40), *cây* (s. 40), *hazer* (s. 40), *nezir* (s. 40), *geşt* (s. 43), *çar* (s. 44), *kadd* (s. 44), *zer* (s. 45), *nevcivan* (s. 46), *ayan* (s. 49), *azîm* (s. 49), *hâk ile yeksan* (s. 49), *elwan* (s. 51), *leş* (s. 51), *melâike* (s. 52), *nâr* (s. 52), *zağ* (s. 53)..

Osmanlıca - Türkçe bir sözlüğü açan kişi, bunları orada kolayca bulabilir. Önemli olan ve anlamlarının karşılanması asıl gerekenler bunlar değil, ötekilerdir; yalnız Azeri Türkçesinin malı olan sözcüklerdir. Aşıkoglu, bunun tersini önemsemiştir.

ç. Azeri lehçesinin ses özelliklerini belirten yazar (s. 19 - 21), metinlerin yazıya geçirilişinde bu açıklamalara bağlı kalmamış, kimi yerde Azeri lehçesine, kimi yerde Anadolu lehçesine uymuştur. Bu da bir tutarsızlık ve çelişmedir.

İşte birkaç örnek :

haber (s. 16), *isterim* (s. 17), *yoktur* (s.

22), *çıkı* (s. 22), *taze* (s. 23), *sıkıp* (s. 31), *hürmetsizlik* (s. 33), *kurtaran* (s. 46) *Azrail* (s. 46), *adaletli* (s. 54), *gariplere* (s. 54), *biçare* (s. 55), *mahvetse* (s. 55), *hale* (s. 57)..

d. Metinler çok yanlış okunmuş, yanlış yazılmıştır. Bunları tek tek göstermek, bu sayfaların sınırını aşar.

3. Bilgi yanlışları

Bilimsel davranışın bir yolu vardır: İyi-ce bilinmeyen şeyler üzerinde, ancak araştırmalar yapıp kesin sonuca varıldıktan sonra düşünceler belirtilir. Bunun tersi bir davranış insanı yanlışya sürükler.

a. "Bilgi yanlışları" konusunda başta gelen, sözcüklere yanlış anlam verilmesidir. Anlamları iyice bilinmeyen sözcükler için en kestirme ve doğru yol, güvenilir sözlüklere bakmaktır. Aşıkoglu, bu basit gerçekten habersiz görünüyör.

Ona göre "nan" sözcüğü Kürtçe'dir! (s. 41). Oysa, her hangi bir sözlüğe bakmak zahmetini göze alsaydı, bunun Farsça olduğunu görecekti ve bu yanlışya düşmeyecekti. Gerçi Kürtçe'de "nan" vardır ama, sözcüğün aslı Farsça'dır, oradan geçmiştir. Uzağa gitmeye hacet yok, daha dün denecek kadar yakın bir geçmişte, atalarımız, "ekmek" e "nân-ı aziz" derlerdi.

55. sayfadaki dörtlüğün ilkinde şöyle bir mısra vardır :

Gametın çemçırak daşı gaddı fener sevdiğim (2)

Aşıkoglu, bu mısradaki "çemçırak" sözcüğünü, "ihya etmek" biçiminde açıklıyor! Mısradan da anlaşılacağı gibi, bu, tamamıyla uydurma bir karşılıktır! Sözcük, Farsça'dır ve aslı "şeb-çerağ" (şeb-çırağ)'dır; "karanlıkta ışık saçan değerli bir taş", "gece parlayan yakut", "gece parlayan inci" demektir. Bu sözcük, halk dilinde, "çemçırak" biçimine girmiştir.

"Gilman" için "Meleklerden bir isimdir." denilmiş (s. 38). Bu, ne demektir, nasıl bir Türkçe'dir ve hangi sözlük yazar bunu ?

Aşıkoglu'nun, sözlüklere başvurmadan, kendince uydurduğu bu soy daha nice sözcükler var..

Bir insan her sözcüğün anlamını bileyebilir; ayıp değildir bu. Kınanacak dav-

ranış, bir kaynağa dayanmadan, uydurma karşılık verme yoluna gitmektedir.

b. "Tam, zengin, tunç kafiyeler" e örnek diye verilen beyitler içinde birisi, aşağıdaki, bu kafiye çeşitlerinden hiç birine girmediği gibi, kafiye de değildir.

*Men ŞENLİK'em arşa çıktı amanım
Dahi senden öze yotur günahım (3)*

Öyle sanıyoruz ki, bu beytin ikinci mısraındaki "günahım" sözcüğünün doğrusu "gümanım" dır. Bu düzeltme yapılsa, kafiye de, anlam da düzelmiş olur.

c. "Benzetme sanatının değişik ve güzel örnekleri" arasında gösterdiği aşağıdaki mısralar, yazarın düşüncesini doğrulayan kanıtlar değildir. Bunlar, halk şiirinde de, Divan şiirinde de binlerce kez tekrarlanmış ve eskilerin "hâyide-bayat, köhne" dedikleri soydan sözlerdir.

Şeyda bülbül gibi ötmek isterem (4)

*Hem şeyda bülbül misali kondurdun dal-
dan dala (5)*

*Deli gönül bülbül olup dünyayı bir bağ
bilir (6)*

Yedisinde gonca gülden taze olur (7)

Sen bir derya isen mende bir deniz (8)

4. Başka eksiklikler

a. Yerde kullanılmamış deyimlere rastlanıyor. Bunlardan bir anlam çıkarmak mümkün değil.

"...ağız ve folklor janrları" (s. 9) bunlardan biri. Ne demek? Anlayan beri gel-sin!

"Kuvvetli bir halk ve dinî kültüre sahip olduğu bilinen..." (s. 16) sözü Türkçe midir, okuyana bir şey anlatır mı ?

"... mısraları ile devam eden" (s. 17) öbeği, hangi dilin cümle yapısına göredir ?

b. "Şenlik'in şiirlerinde ses unsurları" başlığı (s. 21) ile, bu başlık altında verilen bilgilerin (s. 21 - 22) birbiriyle tutarlılığı yoktur. Şenlik'in şiirlerinin kafiye özellikle ri bu başlıkla uyusur ama, şiirlerinde görülen edebî sanatların "ses özelliği" ile ne ilişkisi var?

c. Kitapta, Şenlik'in 27 şiiri, 5 de "karşılaşma"sı yer almış. Bunların türleri belirtilmediği için, hangi türde kaç şiir yayımlandığını hesaplamak görevi okuyucuya düşüyor.

Şiirleri türlerine göre ayırarak ve kafiye lerine göre sıralayarak yayımlamak o kadar güç iş olmasa gerek.

Böyle küçük bir kitapta karşılaşmalara "bir tutam" yer ayrılmasını da bir yarar yoktur. Onların yerine, ozanın kişiliğini aydınlatan parçalar alınabilirdi.

ç. Şenlik'in edebî kişiliği karanlıkta kalmıştır. Beylik ve basmakalıp birkaç cümle, Şenlik'i tanıtmaktan çok uzaktır. Oysa, üzerinde en çok durulması gereken nokta bu idi. Benzeri eserlerde olduğu gibi, bunda da, ozanın kişiliği ortadan silinmiştir.

5. Bibliyografya noksanlığı

Aşıkoglu, kimi kaynakları hiç görmemiş, başka yerden aktarmıştır. Bu, olabilir; ancak, görmüş gibi davranmamalı, ikinci elden aktardığını saklamamalıydı. Bilimsel anlayışın gereği budur.

Şenlik'le ilgili bibliyografya tam değildir; bunu olağan sayıyoruz. Nedir ki, biraz daha dikkatli çalışsaydı, görmediği kaynaklardan birkaçını bulabilirdi.

Biz, bu konuda çalışacaklara yararlı olur düşüncesiyle, kitabın yayımlanmasından önce ve sonra çıkan yazıları ve kitapları göstermek isterdik. Derginin sayfaları elvermediği için, bu isteğimizi gerçekleştiriyoruz.

Aşıkoglu'nun çalışması, şu gerçeği bir kez daha tanıtlıyor: Sadece iyi niyetli olmak, bir eserin eksiksiz olmasına yetmiyor. Çalışma yollarını bilmek, yöntemleri iyi uygulamak, belgelerden yeterince yararlanmak "iyi niyet" in eksikliklerini tamamlayabilir ancak.

(1) İsmail Aşıkoglu, *Aşık Şenlik*, İzmir, 1964, 67 sayfa. Kovan Yayını.

(2) Gamt: Kamet, boy. Daş: Taş. Gadd: Kadd, boy.

(3) *Aşık Şenlik*, s. 22, 31.

(4) *Aşık Şenlik*, s. 22.

(5) *Aşık Şenlik*, s. 22.

(6) *Aşık Şenlik*, s. 23.

(7) *Aşık Şenlik*, s. 23.

(8) *Aşık Şenlik*, s. 23.

Millî Folklor Enstitüsü Folklor Gezisi Raporu

Raporu veren : **M. Adil ÖZDER**
M. Folklor Enstitüsü Uzmanı

Bakanlığın 16 Mayıs 1967 gün ve 152 sayılı onayı üzerine 1250 liralık geçici görev yolluğu avansımı alarak Ankara'dan 3. Temmuz, 1967 sabahı vazifeye hareket ettim.

Hareket gününden itibaren tetkik maksadıyla dolaştığım yerlerde tesbit ettiğim folklor malzemesini ve derleme konusu üzerinde ilgililerle yaptığım temaslara günü gününe aşağıda sunuyorum.

3 Temmuz'da Ankara'dan hareketle 4 Temmuz'da Erzurum'a ulaştım.

5 - 8 Temmuz akşamına kadar Erzurum'da çalışma :

a) Pasinler'den Alvarlı Aşık Reyhani

(Yaşar Yılmaz) ağzından derlemeler yapıldı. Bu ürünlerin bir kısmı teyp şeritlerinde, diğer kısmı yazıda olup yazılar daktilo edilerek arşivimize konulacak, şeritlerin kopyası alınacaktır.

b) Erzurumlu Halk Hikâyecisi İshak Kemal ustadan deyişli Halk Hikâyeleri Hasan Kaleli Şeyh İbrahim Hakkı menkıbelerinden bir kısmı teyple ve yazıyla tesbit edilmiştir.

c) Sivas - Ulaş Devlet Çiftliği ve Bölge Ziraat Okulu öğrencileri eliyle kendi köylerinde derlenen yüzlerce bilmece metni Erzurum'da bir arkadaştan alındı ve örnekleri yazıya geçirildi.

9 Temmuz sabahı Kars'a hareket ettim. Kars'taki çalışmalarımız :

a) Kars'lı aşıklardan ihtiyar yaşta Gülistan usta ile oğlu Aşık Murat Çobanlar, Cıldırılı Aşık Şevki ve diğer bir kişiden

Kars'ın Susuz ilçesi, İncesu köyünde Aşık Sadi Değer (Hasreti), Orta Oyunu'ndan sonra, Aşık Sadi, ortada (x) işaretlidir. Yanında, elinde teyp olan, Erzurum Atatürk Üni. Ed. Fak. Asistanı Dr. Muhan Bâli; sağda, elinde film makinası tutan ise U.S.A. Indiana Üni. Türk Ed. ve Folkloru Profesörü Dr. M. İlhan Başgöz'dür.

Aşık Deyişleri derlendi. Bir kısım yazı ile, çoğu da şeritle tesbit edildi.

b) Kars'ta yerli bir Karagöz oyuncusundan mahalli şive ile Karagöz oyunları ve Köroğlu motifleri teyple derlendi.

11 Temmuz günü Ardahan'a hareket edildi : Yolda, Susuz ilçesinin İncesu köyünde saz şairi Aşık Sadi Değer'in daha önce verdiğimiz haber üzerine tertiplendiği ve kendisinin idare ettiği Kosa (köse) ortaoyunu şeritlere alındı, resimleri tesbit olundu.

12 Temmuz sabahı Ardahan'dan Posof'a giddi. 12 - 13. günler içinde Posof'ta çalışıldı :

a) Posoflu Aşık Fakiri (Üzeyir) in Rum aşığı Fitnatı ile imtihan olmaları ve karşılıklı deyişmeleri ile karşılaşmanın özel bilgileri Posoflu Aşık Müdamî'den derlenip yazıya alındı. Fakiri'nin yayınlanmamış üç

parça deyişi ayrıca tesbit edildi.

b) Ayrıca bir hikâye tasnifçisi olan Aşık Müdamî'nin "Öksüz Vezir" adlı sazlı - deyişli iki saatlik halk hikâyesi şeride alındı.

c) Aşık Müdamî'den, Posofta kasaba karşısında "Hıram" denilen heyelân bölgesine ait bir "Gölböğası" efsanesi yazıya alındı.

14 Temmuz günü Posof'tan Ardahan'a döndü : Orada Belediye Zabıta Âmiri bulunan Haydar Çetinkaya folklor derlemecimiz olarak faaliyete katıldı ve yazısını imzalayıp verdi.

Aslen Revan Kürt muhacirlerinden olup Ardahan'da yerleşen 1895 doğumlu Ahmet Oğlu Gaffar Yıldız ustanın yerli çalgıları olan Zurna ve Mey teyple tesbit edildi. Bu arada Ardahan - Göle - Artvin oyun havaları çaldırıldı, diğer bir kısım türküleri teyple tesbit edildi.

15 Temmuz 1967 günü Ardahan'dan Ardahan'ın hareket edildi :

a) Ardahan'ın o akşam Ardahan'lı Aşık Efkârî sazıyla dinlendi. Bir kaç deyişi ve hikâyesi teyple tesbit edildi.

b) Ardahan'ın Tütünlü Köyünden saz şairi Bulanı'den bir kaç deyiş tespit olundu.

c) Öğretmen Bay Yüksel folklor derleyicisi olarak görevlendirildi, imzalı yazısı alındı.

16 Temmuz günü sabahı Artvin'e hareket ettik. Artvin'deki çalışmalar :

a) Yerli gazetelerden Artvin'in Sesi Gazetesine Artvin ili folklor çalışmalarının önemi konusunda bir yazı verdim. Bu yazıdan sonra da il derleyicilerine yol gösterici nitelikte yazılar verilmiştir.

b) Artvin'de bir yazma Mevlid nüshası elde edildi. İncelendi, nüsha şimdilik elimizdedir. "Benk" veya "Benkli" mahlasını kullanan bir halk şairinin 1242 de yazdığı veya sonradan aynı tarihte istinsah edilmiş olduğu anlaşılıyor.

c) Artvinli öğretmenlerle ve derleyicilerle gerekli temaslara yapıldı.

17 Temmuz 1967 Artvin merkez nahiyelerinden Zeytinlik Bucağına gittim. İki gün kaldım. Orada yaşamış Aşık Nidaî (Ali) nin deyişlerinden örnekler aldım. 72 yaşındaki Bilâl Firtına'dan çevrenin eski aşıklarının deyişlerinden bir kaçını derledim.

19 Temmuz 1967 günü Artvin'den Yusufeli'nin Demirkent (Erkinis) bucağına gittim. Orada 19 - 25 günleri arasındaki çalışmalarım :

a) Erkinis'li Aşık Muhibbî (1826 - 1868)'nin mezarının yaptırılması için, köydeki Güzelleştirme Derneği ile temasa geçildi. Dernek, Muhibbî'nin yazma "Mevlid" inin bastırılarak satışından elde edilecek gelirle mezarının yaptırılmasına karar verildi.

b) Köyde yaşlı bir nineden (63 yaşında Server Özdemir) "Tasa Kuşu" masalı yazı ile tesbit edildi.

c) 60 yaşlarında Kahraman Çınar'dan "Üç Deliler" adlı masal derlenip yazıya geçirildi.

d) 1920 doğumlu Mehmet Gayretli'den "Balıkcı" masalı tesbit edildi.

e) 1884 doğumlu Hafız Ahmet Özder'den "Tepegözlü" ile "Üç Kardeşler" masalları ve köyde gelenek halinde olan "Yağmur duası" töreni hakkındaki bilgiler tesbit edilip yazıya geçirildi.

f) Erkinis köyünden yetişmiş Bektaşî ermişlerinden Ninani mahlaslı Osman Baba'nın iki deyişi ile hayat menkabeleri ve kerametleri hakkındaki söylentiler yazı ile tesbit olundu.

g) Köyün öğretmenlerinden Yaşar Aşçı'nın derleyicimiz olarak görev alması sağlandı. Enstitü Müdürlüğüne hitaben imzalı yazısı alındı. Ödeverli hakkındaki bilgileri havi 1 - 5. ci bildirimimiz kendisine verildi. Yukarıda adı geçen Kahraman Çınar'ın iki saat süren bir masalın yazıya geçirilmesi Yaşar Aşçı'ya havale olundu.

h) Bucak merkezine atla bir buçuk saatlik mesafedeki Esenyaka (Zor) köyüne gittim. Burası Yusufeli'li Aşık Huzûri'nin (1886 - 1951) köyüdür. Köyden ayrıca 11 aşık yetişmiştir. Köyde Huzûri'nin sandıkta sepette kalmış kâğıt parçalarına yazılı ve şimdiye kadar saklı kalmış eserlerinden 10 kadarını bulup kopyasını aldım. Köyden yetişmiş "Bend-i Gülistan" adlı yazma divan sahibi Mehmet Şerifi'nin eserini inceledim, köydeki mezarının resmini aldım. Ayrıca aynı köyde Huzûri'nin babası Mustafa Keşfi (XIX.yy.)'nin yazma divanından örnekler tesbit ettim.

Huzûri'nin oğlu ve aynı köyün okul müdürü Galip Fikri Coşkun derleyici olarak görev aldı. Kendisine gerekli bilgiler ve-

"İzmit Gecesi,, Geleneği

Yazan : Muzaffer UYGUNER

Bilindiği üzere, İzmit, İstanbul'a 90 kilometre uzaklıkta ve kendi adile anılan körfezin bitiminde 100 bin nüfuslu bir şehirdir.

Kocaeli ilinin merkezi olan İzmit, Milâtan çok önceki yıllarda kurulmuştur. Fakat, kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemektedir. İlk adını **Astakos** olduğu bilinir. Sonraları Bitiniler tarafından ele geçirilmiş ve eski şehrin kalıntıları üzerinde **Nicomedia** şehri kurulmuştur. Şehrin adı, daha sonra **İsnikmid** olmuş ve buradan da bugünkü **İzmit** adı türemiştir.

Bilindiği üzere, İzmit, bir çöküntü ve deprem çizgisinin üzerinde bulunmaktadır. Bu yüzden sık sık depremlerle sarsılır. Tarih kitapları, çok eski yıllardan bu yana çeşitli sayıda depremin İzmit'i salladığını yazarlar, Bitinilerin eline geçen **Astakos** kalıntılarının da depremden zarar gören bir şehrin kalıntıları olduğu söylenebilir. Bundan sonraki yıllarda şehir bir kez körfezin bitimine kurulmuş, sonra tekrar bugünkü tepelere yamanmıştır.

Çocukluğumda annem, pazarı pazartesiye bağlayan gecelerde oturup Kur'an okur ve dua ederdi, Kur'anı bize de dinletir ve

ridi,

j) Demirkent Bucağına atla 4 saatlik mesafedeki Erenköy (Hars) köyünde mevcudiyetini bildiğim iki büyük cönk için köyün imamı Emrah Abadan'a özel bir elle mektup gönderdimse de, imamdan, elindeki cönklerin yedi yıl önce Narman'lı birisi tarafından emanet alınarak götürüldüğü ve henüz iade edilmediği cevabı alındı. Cönklerin Narman'ın hangi köyünde ve kimin elinde bulunduğunu sahibi de bilemiyor.

26 Temmuz 1967 : Demirkent'ten Artvin'e dönüldü. İki gün merkezde ilgililerle temaslar ve çalışmalar devam etti. Tatil dolayısıyla öğretmenlerden derleyici eleman bulmak şimdilik mümkün olamadı. Merkez İlköğretim Müdürü Mehmet Özkan ders başlangıcında bu konu ile ilgilenerek derleyici bulabileceğini vadetti.

28 Temmuz : Artvin'den Şavşat kaza merkezine gidip orada iki gün kaldım.

a) "Adam Kaya", "Asker Yolu" efsane-

duayı birlikte ederdik. Annem bu geceye **İzmit Gecesi** derdi. Birçok defa sormuştum bunun ne demek olduğunu. Cevabını alamamıştım. Bugün de alamıyorum. Babam, bilmezdi bunu. Ancak, bugün tarihi verilerin ve son yıllardaki depremlerin karşısında şu sonuca varıyorum : İzmit şehri, depremlerin birinde yerle bir olmuş, bu depremden ölenlerin ruhlarını yâdetmek için de Kur'an okunup dua edilmiştir. Depremin yildönümünde de bu tören tekrarlanmıştır. Ondan sonra da gelenekleşmiştir. Fakat, bugün artık bu geleneği sürdüren yalnızca yaşlı kadınlardır. Annem, pazarı pazartesiye bağlayan gece, "Bu gece İzmit Gecesi, okumalı gene", deyip Kur'an okur ve dua eder. Bu duada İzmit'te ölenlerin ruhlarını yâdetmek olduğu kadar, Kandıra'nın depremden kurtuluşunun şükranını da bulmak mümkündür elbette.

Geleneğin başlangıcını ortaya çıkarmak için İzmit'te olan depremleri tesbit etmek, ondan sonra da bunlardan hangisinin pazarı pazartesiye bağlayan gece olduğunu bulmak gerekir. Tarih bilgisi olan ya da tarihe meraklı bulunan kişilerin bu hususa eğilmelerini faydalı bulurum.

leri 70 yaşlarındaki saz şairi Mecit Toktemir efendiden derlenip yazıya geçirildi. Kendilerinden derleyici olarak işe katılmaları rica edildi. Kendisinde yazılı bulunan deyiş metinlerinin verileceği vaadi alındı.

b) Gezici Halk Eğitimcisi öğretmen Seyfettin Ermişoğlu folklor konuları ile ilgili olduğundan kendisine Enstitümüzün derleyici elemanı olması teklif edildi, kabul etti ve yazısını verdi. Bu elemanda önceden tesbit edilmiş malzeme de vardır. Gönderecektir.

30 Temmuz : Şavşat'tan Artvin'e dönüm.

30 - 31 Temmuz : Artvin, Borçka, Hopa, Arhavi'de kısmi temaslar yaptım. Tatil dolayısıyla öğretmenlerle gerekli temas sağlamak mümkün olamadı.

1 Ağustos 1967 : Hopa'dan Samsun'a hareket, **2 Ağustos** : Samsun'dan Ankara'ya dönüş günleridir.

Anadolu'da Seyirlik Köylü Oyunları Üzerine

III

Yazan : Metin AND

Bundan önceki yazılarda Erzurum, Sivas, Tokat, Çankırı, Bolvadin, İzmir köylerinden derlenmiş seyirlik köylü oyunlarından örnekler vermiştim (1). Dizinin bu yazısında önce Karaman'ın Yeşildere (eski adıyla İbrala) bucağıyla, bu bucağa bağlı Taşkale köyündeki (eski adıyla Kızıllar köyü) seyirlik oyunlarından örnekler görelim. Önce **Arap Oyunu**. Bu oyun ilk önceleri sönbaharda oynanırken şimdi kış mevsiminde düğünlerde oynanmaktadır. Beş altı kişi aralarından bir başkan seçerler. Hepsini yüzlerine, ellerine, ayaklarına yağ ile kömür tozu karışımı olan kara bir bulamaç sürerler, başlarına kırmızı puşu sararlar. Üzerlerinde giysileri yalnızca beyaz bir çarşafdır. Başkının boynunda patateslerden yapılmış bir tesbih vardır, durmadan onu çeker, ve ötekilere buyruklar verir. Bunlar düğün meydanında dansederler, arada bir halka saldırlar. Halk bu arapların düğün armağanlarıyla, gelini koruduklarına inanır. Belli bir olaylar dizisi olmayan bu oyuna karşın bir başka **Arap Oyunu**'nda belirli bir olaylar dizisi buluyoruz. Taşkalede oynanan bu oyunda oyuncular dört kişidir. Bunlardan ikisi kadın olur, yüzleri ve giyimleri beyazdır. Öteki iki oyuncudan biri Arap, biri Efe kılığına girer. Arabin bir de kuyruğu vardır. Seyirciler bu kuyruğu yakıtıca, kuyruksuz kalan Arab'a yeni kuyruk takılır. Oyuncular müzikle birlikte dansederler. Kadınlardan biri Arab'ın öteki Efe'nin karısı olur. Biraz dansdan sonra Efe ile Arap kavgaya başlar. Bunlardan habersiz seyirciler kadınları kaçırlar. Her ikisi de ağlayarak kararlarını ararlar bulunca yeniden dansederler. Dans sırasında Efe, Arab'ın kuyruğunu ateşler, kavga başlar. Bu sırada düğün sahibi silâh atar. Arab'la Efe kadınların öldüğünü görürler. Müzik susar, Efe ile Arap karılarının başında ağlarlar. Düğün sahibi bunlara para, armağan verir. Arap ile Efe bu verilenleri alınca kadınlar dirilirler, yeniden daha canlı dansetmeye başlarlar. Bunların kılıkları birinci anlatılan Arap oyunundan değişiktir. Arapta köseleden kayış denilen bir sopa vardır. Başlığı hayvan derisindedir, yüzü el-

leri gibi giyimi de siyahdır. Efe ise başında püsküllü fesi, uzun bıyıkları olur. Yüzü kırmızıya boyalıdır.

İlk anlattığım **Arap Oyunu**'na benzeyen bir oyun da **Şıh Oyunu**'dur. Kışın düğünlerde oynanır, sekiz on kişilik bir takım oyuncuyla dans eder ve başlarının buyruklarıyla seyircilere saldırlar, ellerinde kurbacılar bulunur. Bunların kılıkları şöyledir : Başlarına uzun, sivri kâğıt külah giyerler, yüzlerine kül sürerler, bembeyaz giyinirler. Başları ise gene beyaz giyinmekle beraber sırtına ve göğsüne yastık koyar, şişman ve kambur bir görünüşü olur.

Hayvan benzetmeli oyunlara da raslanır. Bunlardan birisi Anadolu'da çok yaygın olan **Deve Düzme Oyunu**'dur. Kış geceleri yapılan oyun şimdi düğünlerde pek görülmemektedir. Devenin düzülmesi şöyle olur : Bir merdivenin üzerine eski bir arı kovasını (küfün deniyor) konulur, bu devenin hörgücü olur. Sonra dört kişi merdiveni dört ucundan kaldırırlar. Öndeki iki kişi iki büyük sopa, ve ucuna takılı bir at kafasıyla devenin boynu ve başını yaparlar, hepsinin üzerine kırmızı veya siyah bir örtü örtülür. Göz çukurlarının yerine yuvarlak ayna yerleştirilir, boynuna bir küçük zil takılır, deveci başı denilen bir kişi de önden devenin başını çeker. Gece karanlıkta sokaklarda halka deveyi dolaştırırlar, uzun ve yaşlı bir türkü söylenir. Bu ara hava değişir, deve ipinden kurtulur, seyircilerin üzerine yürür, onları tepeler, küçük çocukları yutacakmış gibi yapar. Düğünlerde **Ayı Düzme Oyunu** da oynanır. Düğün sahibinin akrabalarından biri onun haberi olmadan ayı kılığına girer, üzerine koyun veya keçi derileri sarar, boynuna küçük çanlar, bir de yular takar, bir de ayıcı vardır, bu yulardan tutar. Ayıcı sopasıyla ayısını sıçratır, dansettirir. Ayı bir ara geldiği yeri, ana babasını akrabalarını sayar. Düğün sahibi ayının akrabası olduğunu anlar, ayıcı düğün sahibine "al bu senin akrabamış" der, düğün sahibi de hem ayıcı başına, hem ayıya para, armağanlar verir. Gene İbrala'da **Tilki Oyunu** da oynanır.

İbrala'da **Saya Oyunu** oyunu (2) kışın,

Mardin

Yazan : Mehmet ÖNDER

Tarihçi Hammer'e sorarsanız Mardin şehrinin adını şöyle anlatır: İran Hükümdarı Ardeşir, Mard kavmine mensup bir kısım halkını batıya göndermiş. Onlar da gelip bugünkü Mardin'in yerinde bir şehir kurmuşlar. Adı, Mardlar şehri demek olan (Mardiyon) olmuş. Bu ad, zamanla Mardin şekline gelmiş.

Binlerce ve binlerce yıllık tarihi olan Mardin'in adı üzerinde çeşitli söylentiler var. Kimi Sasani kumandanlarından Mardiyus'un bu şehri kurduğunu, adının bu kumandana izafeten verildiğini, kimi de ateşe tapan bir rahibin, kızı Marta için bu şehri kurduğunu ve adının Martaion olduğunu, bu adın sonradan Mardin şeklinde değiştiğini söyler. Halkı dinlerseniz size şu efsaneyi anlatırlar.

Krallardan birinin Mardin adındaki oğlu, çaresiz bir hastalığa tutulur. Hiç kimse bu derde deva olamaz. Zavallıyı alır, Mardin

özellikle ocak ayının yirmisinden şubatın onuna kadar bir sürede sık sık yapılır. Daha çok çocuklar yapar. Geceleri oynanır. Oyunu üç, dört kişi oynar. Bunlardan biri üzerine uzun beyaz bir gömlek giyer, boynuna, kollarına, ayak bileklerine irili ufaklı çanlar takar. İkinci oyuncu çok eski giyinir, yüzünü karaya boyar. Üçüncünün ise boynuna bir dağarcık asılır, görevi, verilen yiyecekleri taşımaktır. Birinci oyuncu koyunu canlandırır, ikinci Arap kılığında olur sayayı sayar, üçüncüsü taşıyıcıdır. Evlerin önüne gelince çan sesleri bağrışmalar, gürültülerle ev halkını kaldırırlar, önce dört ayak üzerine birinci oyuncu arkada öteki iki oyuncu eve girer. Arap saya sayarken koyun da çanlarını çalar. Saya şöyledir :

Saya saya salımbaya
Dört ayağı nalım baya
Saya geldi duyduunuz mu ?
Selâm verdi aldınız mı ?
Baybayadan bayadan
Yılan akar kayadan,
Bööö dedim meledi
Önüne koydum yaladı
Güğül güğül güğüldesin

şehrinin bulunduğu sahraya bırakıverirler. Oğlan sürüne sürüne buradaki bir ırmağın kenarına gelir. Bir söğüdün altında uyur. biraz sonra uyanır, vücudunda bir kuvvet, bir tazelik duyar. Ayağa kalkar, ırmakta yıkanır, suyundan içer, derken üç beş gün sonra hiçbir şeyi kalmaz. Babasının sarayına yollar. Bir süre sonra, havası suyu her derde deva olan bu yerde Mardin şehri kurulur.

Mardin, Emeviler devrinde islâm ordularına kapılarını açan ilk mutlu şehirlerimizden biridir. Derler ki, İslâm orduları kumandanı Halit bin Velit, Suriye üzerinden Anadolu'ya ilerlerken Mardin şehrinin meliki, yeşil atlasla sarılı bir Kur'an-ı Kerim'le kendisini karşılamış ve şehrin anahtarını teslim etmiş.

Mardin, yaprak yaprak dile gelen bir tarih ve efsane diyarındır.

Güğümleri doldurasın
Ver ver diyen ablanın
Tas perçemli bir oğlu olsun
Verme verme diyen ablanın
Kel başlı bir kızı olsun.

Saya sayma bitince evin erkeği, koyun olan oyuncunun başından aşağı bir kova su boşaltır. Evin kadını da evde bulgur, yağ, buğday, arpa, mısır, mercimek gibi yiyecekleri üçüncü oyuncunun dağarcığına koyar. Bundan sonra bir başka eve giderler. Taşkale'de Saya Oyunu'nda saya saydıktan sonra bir tenekesi veya sepeti evlerin bacalarından sallandırır. Ev sahipleri yiyecek verdikleri sayacıları görmeyiz.

İbrala'da görülmeyp Taşkale'de oynanan bir oyun İdam Oyunu'dur. Bu da düğünlerde oynanır. Düğün alayı geçerken bir idam sehpa kurulur. Üzerine birisi belinden ve boynundan bir iple asılır, göğsüne de bir yaftada, suçları yazılır. Bu suçların belli başlıları şunlardır : Komşunun tavuğuna taş atmak, şeytana küfür etmek, kedi ile ortaklaşa hırsızlık yapmak, karısıyla kavga etmek, Düğün sahibi gelir cellada suçluyu bağışlaması için yalvarır. Cellad bırakmazsa düğün sahibi para, armağan

Üç Türkü ve Hikâyesi

Yazan : Ayten GÜNDÜZ

Halk Edebiyatımızın ve folklorumuzun önemli ve güzel bir kolu olan türkülerimizde halkın acılarını, sevinçlerini, aşklarını görürüz tüm açıklığıyla. Köyde ilginç bir olay mı olmuştur. Arkasından türkü yakar köy halkı. O olayı yaratacağı türküde işler ve tekrar tekrar yaşar.

Şimdi böyle, olaylar sonunda doğan üç türküyü inceleyelim :

"Halimem." Çoğu kez büyük bir neşe ile söylediğimiz bu türkünün öyküsü acı ve üzücüdür. Öyküye konu olan olay son yüzyılda Bolu'nun güzel bir köyünde geçer. Köyün zengin ağasının güzel, alımlı bir kızı vardır. Tüm köy delikanlılarının arkasından koştuğu bu kızın adı Halime'dir. Fakat Halime peşinden gelen bu delikanlıların hiç birine yüz vermez. Köy halkı bunun nedenini bir türlü anlayamaz. Öyle ya Halime'nin köyün en yakışıklı genci Mehmet'i, Mehmet'in de onu sevdiğini nerden bilirler?

İki genç köyün Taşbaşı diye anılan üç yamı uçurum olan bir dağ başında her zaman buluşur. Gençliklerinin tüm umutlarını beslerler Taşbaşı'nda. Taşbaşı dert orta-

verip suçluyu kurtarır. Kurtulan, evlenecek kimsenin kölesi, tutsağı olacağına yemin eder.

Gerek İbrala gerek Taşkale'de başka oyunlar vardır. Örneğin İbrala'da kadınlar arasında oynanan Efe Oyunu, Ahret Karısı Oyunu, Aptal Oyunu, gene İbrala'da düğünlerde oynanan Tana Çobanı Oyunu köy odasında oynanan Düdük Oyunu, Taşkale ve İbrala'da Sonbaharda ekim zamanı oynanan Tohum Ekimi, gene düğün sahibinden para koparmaya dayanan, ve iğde dalına asılı hurma, incir, üzüm portakal, nar gibi yemişleri asarak, düğün alayının önünü kesmeye dayanan Bağ Bozumu Oyunu'nu bu arada sayabiliriz. (Devam edecek)

(1) Metin And, "Anadolu'da Seyirlik Köylü Oyunları", Türk Folklor Araştırmaları, I (Şubat 1966), II (Aralık 1966).

(2) Saya oyununun anlamı ve özellikleri için bakınız : Metin And, Dionisos ve Anadolu Köylüsü, İstanbul 1962; s. 38 - 41.

ğdır onların. Mutlulukları sonsuzdur. Ama bir gün Halime ve Mehmet tüm umutlarını yitirirler. Babası Halime'yi kentten bir zengine verecek olmuştur. Öyle ya Halime'yi bir köy delikanlısına neden versin. Baba bir kez kente vermeyi koymuştur aklına. Nuh der de peygamber demez. İki gencin yalvarma ve yakarmaları boşa gider.

Köyde düğün hazırlıkları başlamıştır. Mehmet ile Halime üzüntü içindedir. Düğün günü gelip çatmıştır. Halime o gün bembeyaz gelinliğini giyecektir. Ama giyemez, giyemez gelinliğini Halime.

Son kez iki sevgili yine Taşbaşı'nda buluşurlar. Ve ertesi gün köy halkı iki sevgilinin cesedini Taşbaşı'nın sarp kayalarının dibinde bulurlar. Yazık olmuştur Halime'ye. Köy halkı üzgün, baba üzgün, Taşbaşı üzgündür. Köylü üzüntüsünü şu türkü ile dile getirir :

Kiraz aldım dikmeden
(Halimem) dallarını biçmeden
Eğil bir yol öpeyim
(Halimem) sen bu ilden gitmeden
Tombalacak Halimem
Taşbaşına gel
Ben gidiyorum Bolu'ya
Düş peşime gel.

Ocak başında kaldım
(Halimem) ince fikire daldım
Kapılar açılınca
(Halimem) seni geliyor sandım.
(Nakarat)
Kiraz aldım hendekten
(Halimem) hekim gelir Devrek'ten
Hekim bize ne yapsın
(Halimem) yangınımız yürekten.
(Nakarat)

★ ★ ★

Edirne'de yıllar boyu söylenmiş bir türküyü ele alalım. Edirne'nin Ardı Bağlar türküsünün doğmasına da halkı çok etkileyen bir olay neden olmuştur. Türkünün öyküsü şöyledir :

Edirne'de Hacıoğlu Mestan adlı yakışıklı bir genç vardır. Mestan deyince herkes bilir bu delikanlıyı. Mestanlar şehrin esrafındandır. Yine bu sırada Dankile adlı bir Rum kızı vardır. O da güzel mi güzel. Zamanında herkes Dankilo'yu anlatmakla bi-

tiremez.

Bir arada büyüyen bu iki genç birbirlerini deli gibi severler. Ama çevre böyle bir şeyi iyi karşılar mı? İmkânı yok. Bir Rum kızını Mestan'a almak olur şey değil. Bu büyük aşkı kimse tanımaz. Tanımaz ama iki genç aşklarını devam ettirir.

Bir gün iki âşık Meriç kenarında buluşurlar. Delice fikirler gelir akıllarına. Meselâ başka bir yere gitmek, başka bir yerde yuva kurmak. Olamaz mı bütün bunlar. Ama bu hayalleri daha fazla devam edemez. Çünkü takip edilmişlerdir. Mestan'ın ailesi bu meseleyi namus ve din meselesi yapmıştır. Ve o gece güzel Dankilo ile yazgız Mestan'ı bir çiftle vururlar.

Ertesi gün Edirne halkı bu kara haberle uyanır. Olayın etkisi günlerce devam eder. Edirne'liler bağlarla süslü yamaçlarında taştan köprülerini ve güzel Meriç'i de katarak şu türküyü yaktı :

**EDİRNE'nin ardı dağ bağlar
Meriç akar (Moru Dankilom)
Sular çağlar.
Eşinden ayrılan yanar ağlar**

Vuruldun mu (moru Dankilom), görüldün mü?

Hacıoğlu Mes(i)tan gibi vuruldun mu?

**EDİRNE'nin köprüsü taştan
Sen çıkardın (moru Dankilom)
Beni baştan.
Hem anadan, hem kardaştan**

Vuruldun mu (moru Dankilom), görüldün mü?

Hacıoğlu Mes(i)tan gibi vuruldun mu?

★ ★ ★

Bu türkü de Çankırı'nın Hacıbey köyünde geçen bir olaya dayanır :
**Penceremin altında da a beyim
Zerdalî dalı mısın?
Düşkün düşkün duruyon da a beyim
Benden sevdalı mısın?**

**Hep kara leyli de bakışır aman
Kaşları gözlere yakışır aman.
Penceremin altında da a beyim
Kitap almış okuyor
Perçemine yağ sürmüş de a beyim
Yel estikçe kokuyor.**

**Hep kara leyli de bakışır aman
Kaşları gözlere yakışır aman.
Pencereden bakıyor da a beyim
Şeker olmuş akıyor.**

**Bu sevda nasıl sevda da a beyim
Beni candan yakıyor.**

**Hep kara leyli de bakışır aman
Kaşları gözlere yakışır aman.**

Çok eski zamanlarda Çerkeş kazasının Hacıbey köyünün mutluluğunu toprağa bağlamış kişileri arasında güzel Gülbahar da yaşıyordu. O zaman henüz on beş yaşındaydı Gülbahar. Gönlünü köyün yakışıklı genci Murat'a kaptırmıştı. Sırtında testisi, suya giderken, çapa sırtında tarla yolunda hep Murat'ı düşünürdü. Beni almaz diye de yakınır dururdu.

Murat'ın babası köyün en zengini Ahmet Ağa idi. Gülbahar'cıklar ise beş kardeşi ile beraber yoksul bir hayat sürerlerdi. Gülbahar'ların evi önünde bir zerdali ağacı vardı. Her gün tarla dönüşü o ağaca su verirdi Gülbahar.

Bir gün yine çeşmeye su almaya gittiğinde Murat'ı gördü. Testiyi doldururken elleri titriyordu. Murat onu seyretti, seyretti.

— Kız Gülbahar, köyde senin beni sevdiğini söylüyorlar, bu doğru mu?

Gülbahar kıpkırmızı oldu. Başını önüne eğdi, oradan uzaklaştı. O günden sonra iki sevgili her gün çeşme başında buluşmaya başladılar. Murat da Gülbahar'ı iyiden iyiyeye seviyordu, Gülbahar'ların evinin önünden ayrılmaz olmuştu.

Bu sırada köyde bir haber bomba gibi patladı. Murat babasının zoruyla komşu köyün ağasının kızını alıyordu. Gülbahar hayat doluydu. Geleceğe umutla bakıyordu. Bu kötü haberi duyduğu gün düşüp bayılmıştı. Gülmez konuşmaz oldu ondan sonra Gülbahar. Bir durgunluk geldi üstüne. Günden güne erimeğe başladı.

Murat'ın evlendiği gün köy davul zurna sesleriyle inerken Gülbahar'ların evi yasa bürünmüştü. Güzel Gülbahar bu acıya dayanamamış, kendini zerdali ağacına asmıştı.

Aşkları hakkında kimseye bir şey söylemeyen ve yalnız gözleriyle anlaşılan sevgililerden biri bu evrenden ayrılmıştı. Murat bu kara haberi duyunca;

— Lânet olası dünya, lânet olası insanlık, haksızlık diye isyan etmiş, aklını kaybetmişti. Bir daha da kendine gelemedi. Ne hoca, ne doktor onun derdine çare bulamadı. İşte köy halkı bu denli etkileyici bu olay üzerine yaktı bu türküyü.

Silifke Yöresinde Tahtacılar ve Mengi

Yazan : Özcan SEYHAN

Bir mengi takımı toplu halde görülüyor. Ön sırada, ortada, elinde bağlama olan, Feltes'tir.

Silifke'de Tahtacılar, çevrenin en yüksek dağı olan Kırtıl'ın güneye bakan bir köşecğinde otururlar. Bu yere Silifke - Gülnar yolu üzerinde bulunan Balandız yaylasından Sulanbucak köyüne sapan toprak bir yoldan gidilir ve yaya olarak bir saat sürer. Yazlak yerleri, Gökbelen yaylasına varmadan önce "Geçirim" denilen yerdedir.

Kışlak yerleri çok güzel; evler, sokaklar oldukça düzgün. Yol kenarları, bahçeler yemyeşil. Yamaçlar tüm çam ve meşelerle kaplı, öylesine pitoresk bir yer. Doğanın bu cömertliği yanında bir de suyu bol ve coşkun çıkışlı pınarları var. Sularını kavgasız - gürültüsüz, akıllıca kullanarak cennete çevirmişler ortalgı. Bu kurdukları hayat düzenlerinden dolayı mutlu bir ömür sürüp gitmektedirler. Yalnız tek üzüldükleri nokta, "Tahtacı" adının küçümsemesidir. Buna neden kızıklarına sorduğumuzda, işi pek derinden alarak tarihçelerini heyecanla anlatmaya koyuldular : "Bizim aşımız Horasan'dan gelme aşirettir. Tahtacı ve alevî olduysak başka bir şey sanmayınız; öpöz Türk oğlu Türk'üz. Biz eskiden tahtacılığı bilmezmişiz. Asıl isimiz öteki aşiretler gibi bir sürü mallarımız (hayvanlarımız) olurmuş. Şimdi evlerimizde gördüğünüz şu dokumacılık bile en eski işlerimizdendir. Aşiretler başka ne iş yapar? İşte mal meydanda", diye yıllardır Sünnî'ler tarafından baskı gören "Türk" bile sayılmadıklarından yanıktilar.

Ashında bu aşiretin Tahtacılık mesleğini sonradan edindikleri bir gerçektir. Daha doğrusu bunlar, Selim I. tahta çıktıktan sonra Şiler'e karşı girişilen katliam hareketi üzerine ormanlara sığınmışlar, geçimlerini sağlamak için ağaç işlerini kendileri-

ne meslek edinmek zorunda kalmışlar. Bundan dolayıdır ki, onlara "TAHTACI" adı takılmış oluyor. Biraz yukarıda belirttiğim üzere, onlar da dağ hayatını en güzel şekliyle yaşayan diğer aşiretler gibi "Çobanlı" oymağına ilintili bir Türkmen aşiretidirler. Diğer aşiretlerden tek farkları "Caferî" tarikatından alevî oluşlarıdır.

Asıl konumuzun önemli olan yönü şudur ki, kendilerinin Sünnî'ler tarafından küçümsemeleri ve çevrelerinde çok azınlıkta kalmaları daima onurlarını kırmıştır. Bu ezilmeyi gidermek için tek kuvveti gelenek ve göreneklerine sıkıca sarılmada bulmuşlar ve ne tesadüftür ki, bu sayede en eski Türk kültürünü zamanımıza kadar taşıyıp getirmişlerdir.

Yaşayışları içinde her an şamanizmin izlerine rastlamak mümkündür. Diğer yönden Türk'lüğe özgü nice kurallar sadakatla ve saygıyla uygulanmaktadır. Örneğin; kız kaçırma ve boşanma mutlak yoktur. Kavga - döğüş bilmezler. Ağır ve hafif bir suç işlene dahi bunu mahkemeye aksettir-

mezler. Suçluyu kendi aralarındaki hukuk düzenlerine göre yargırlar. Yeme - İçmeyi çok severler. Pazara gittiklerinde çep-lerindeki olanca parayı harcarlar. Konuk ağırlamaktan son derece hoşlanırlar ve sofraları oldukça zengindir. Hırsızlığı, kalp kırmayı, dedikodu yapmayı hiç bilmezler. Düşkünlere, yeni evlenenlere, felâ-kete uğrayanlara yardım ederler. Obaları bir aile gibidir; ırz hainliği o bakımdan hiç görülmemiştir. Şayet böyle bir olay olsa bile cezası ölümdür ve ölenin taraflarından karşılık görülmez, mahkemeye gidilmez; bu yüzden husûmet de beslenmez. Sır saklar-lar; herkes sözünün eridir. Verilen görevi tam yaparlar, askerliği çok severler. Onu bir şeref ödevi sayarlar. Ava gitmekten ve ata binmekten son derece zevk alırlar.

En eski gelenekleri arasında ölüyü meza-ra götürürlerken saz, kemane çala çala gö-türürler, hep birlikte ağlaş - çığırışı ağıtlar söylerler. Bir de kurbanın kamını kazılan bir çukura akıtırlar ve sonra çukuru kapa-tırlar.

Tahtacılık hakkında bu kadarlık bir ta-nıtım yaptıktan sonra, bana her bakımdan dolu bilgi veren Felteş Emmi'den de bir - iki söz etmek isterim.

FELTEŞ EMMİ VE GİRBİZ KEMANESİ

Felteş, 66 yaşında. Toroslarda yaşayan tüm Tahtacılar arasında ünü - şanı büyük bir kişi. Asıl adının Ahmet Duman olması-na rağmen onu herkes "Felteş" adıyla ta-nır. Tahtacılığın ve Aleviliğin esasını derin-liğine bilir. Bu yüzden Tahtacılar arasında çok sevilir. Aslında sevimlidir de. Birçok meziyetleri var; dertlere devâ olacak ilaç-lar bilir, âşıklara ve dertlilere keskin (Nus-kâ) yapar.

Felteş, gerçek bir dost, yiğit bir er; dert ortağıdır, mutludur onunla insan. Öyle sa-nıyorum ki, O şimdiye dek gördüğüm halk sanatçılarından en dolusudur. Gerçekten a-ğıtlar okur: Önce sazi ile dem tutarak a-ğıta başlar, gözlerini kapar, dinleyenlerden kendini sıyrır, ağlar... Onun bu samimi ha-linden herkes duygulanır, dona kalır yerin-

AĞAĞIDAN GELEN TÜLÜ BESEREK
(Eski mengi)

Silifke, 1957
Özcan Seyhan
(Felteş'ten)

Canlı - Neşeli

(Saz) .....

(Türkü)

A-ya-ğın- da- ge- len tü- lü
ken- di gü- zel an- ma bo- yu

ba- se- rek ..... vay
ki- sa rak "

vay vay ..... 45- kıp ge- lir ök- se- sı- ne
3en air or- tu boy- lu dost- tan

ba- sa rak ..... vay vay
ay- pı- dı- m "

Not: Bu mengi, daire şeklinde oynanır

Karşılıklı iki düz sıra şeklinde oynanan bir mengi.

de... Felteş, bu ağıtlarını kocası ölenlerin e-vinde de çağırır, dindirir yetim kalan acı-larını yuvalarında.

Hiç unutmam, bir lisede müzik dersha-nemde ondan teypime birşeyler alıyordum. Bir ara yorulduk, dinlenirken şuna Beetho-ven'in 6. Pastoral Senfonisinin 1. muvma-nını dinletiyim, bakalım ne yapacak, de-dim. Öylesine esere kendini verdi ki, sanki kırk yıllık kulağı aşına imiş bu seslere. Din-leyişi cidden çok içtendi. Onu kendi haline bıraktım, neler duyduğunu anlamaya ça-lışıyordum. Çok geçmeden bir ara gözleri ya-şardı ve bana dönerek "Beyim, bu da bir â-yindir", dedi ve kendini kaybederek yere düştü. Meğerse çok duygulandığı zamanlar-da sarası tutarmış, ne yapacağımı, şaşır-dım, korktum ölecek diye. Etrafta kimseler yoktu, ne çektim ayılıncaya kadar. Neyse, güç belâ ayıldı, kendine geldi, hiç mahcup değildi halinden.. Ayağa kalktı, pencereden dışarıyı şöyle bir seyretti, uzun uzun dü-

şündü: "Artık geri kalan işlerimizi bir baş-ka gelişimize bırakalım", dedi ve "Allah Allah, bu ne hikmettir", diye kafasını sal-laya sallaya çekti gitti.

Bu olayın arkasından uzun uzun düşün-düm... Ömründe Batının yüksek polifonik musikisini hiç dinlemiyen saf bir halk sa-natçısı, filezof Beethoven musikisiyle na-sıl bağdaşıyordu!.. İşte bu cevheri halk musikimizin bünyesinde aramak gerekir.

Felteş, tathî insan. Hele doyumaz o saf Türk'çe yaşadığı hayata. Sanki Horasan'dan yeni gelmiş gibi Türk kültürü ile yük-lü. Çok eski terimler kullanır., Örneğin; Bağlamaya "Çöğür", şaire "Ozan", akorda "Karadüzen", yaya "Ok" demektedir. Hattâ eski geleneğe göre gayet güzel kemane ve bağlama çalar. Her bağlamayı kullanamaz. Bağlamanın perdelerini mutlaka kendi bil-diği gibi düzünlemesi gerek. Bağlamasında tam ve yarım sestten başka daha küçük bö-lüntüler kullanmaz. Halen köylülerin dize

koyarak çaldığı Batı kemanına kızıyor. "Biz eskiden "DIRNAK KEMANESİ" çaldık, bu "Gırbız kemanesi" çalkalı beri terk ettik dirnak kemanesini", dedi ve bize yepyeni bir konu ortaya attı. Gırbız kemanesi nerden çıktı diye kendisine sorduğumuzda "Beyim, Padişahlar zamanında Gırbız alınca bizim aşiretlerle doldurmuşlar orayı. Dönüşlerinde Gırbızdan getirmişler bu kemaneyi. Onun için biz buna "GIRBIZ KEMANESİ" deriz. Gırbız kemanesini başka yerler bilmez; Yalnız bizim Silifke ile Antalya arasındaki aşiretler bilir. Başka hayli yer gezdim, bu adı duymadım", dedi ve çoktanberi esrarımız olan bu çalgıya bir çözüm yolu verdi.

Anlaşıyor ki, Kıbrıs, Türkler tarafından ilk alındığında aşiretlerle iskân edilmişti. Bunların çoğu Silifke ve Karaman'dan, bir kısmı da Antalya yöresinden gitmişti. Buralarda yaptığım bir ankette gerçek ortaya çıktı. Bu yerlerin dışındaki soruşturmalarımda böyle bir çalgı adının bilinmediği cevapları verildi.

Demek ki, Kıbrıs'a iskân edilen aşiretler,

Avrupa kemanyıyla ilk defa karşılaşmış oluyorlar ve ona "Gırbız Kemanesi" adını vermekle kendi yaylı çalgılarından onu ayırıyorlar.

MENGI

Mengiler, 9 vuruşlu, form bakımından tek bölümlü küçük şarkı şeklinde olan ve sırf Tahtacılar arasında oynanan bir Türk Halk Oyunudur. Bu oyunlar bir irtical oyunudur. Bütün figürler kalıplıdır ve atarlardan gelme özellikleri vardır.

Asıl Anadolu'ya geldikleri yer Horasan olduğu için bazı kullanımları "Eski Horasanlı Mengi" deyimini tercih ediyorlar. Bazı mengilere de "Eski veya yeni Mengi" demekle onların tarihçeleri hakkında bilgi veriyorlar.

Tahtacılarda ağıt ve uzun havaların dışındaki bütün ezgiler 9 vuruşludur. Yalnız Samahlardaki "Duvazımam" ile "Bülbül" adlı parçalar 2/4 lük basit usulü ihtiva ederler. 9 vuruşlular ikiye ayrılır: Mistik olanlarına "Samah", profan olanlarına da "Mengi" adı verilir. Samahları salt gizli tutarlar, fakat mengileri açıkça oynamak-

KEKLIK OLSAM (Yeni Mengi)

Silifke, 1959
Özcan Seyhan
(Feltiş'ten)

Canlı - Neşeli

(Saz) ...

(Türkü)

Kek-lik ol- sam yü- va yap- sam ...
Ben ya- ri- mi ol- sam kaç- sam ...

Kek-lik ol- sam yü- va yap- sam ... Ben de bağ- la- ra
Ben ya- ri- mi ol- sam kaç- sam yü- ce dağ- la- ra

bağ- ... la- ra ... Ben de bağ- la- ra
dağ- ... la- ra ... yü- ce dağ- la- ra

bağ- ... la- ra
dağ- ... la- ra

NOT: Bu mengi, karşılıklı
iki dâz sıra halinde
oynanır.

ta hiç bir sakınca görmezler. Yalnız mengileri kendi toplumlari dışında oynarlarsa, ceketlerini ters giyerler. Bu da onların "uğur veya uğursuzluk" telâkkilerinden dolayıdır.

Mengiler, kadınlı - erkekli oynanan bir grup oyunudur ve karşılıklı iki sıra ve bir de halka halinde olmak üzere iki türüdür. Karşılıklı iki sıra halinde oynanan mengi; bir sıra kadın, bir sıra da erkek (Paralel olarak) 1. - 2 metre ara ile dizilir ve ilerili - gerili yürüyerek oynanır. Örneğin; Keklik Mengisi böyledir. Oyun grubu en az iki kadın ve iki erkekten aşağı olamaz. Halka şeklindeki mengilerde ise; bir kadın, bir erkek olarak sıralanılır. Oyuncu sayısı en az 4 kişi olur. Oyunda kadın - erkek çifti mutlaka bozulamaz. Çünkü; kadın - erkek çifti bir ilerisindeki ve bir de gerisindeki oyuncuların yüzlerine baka baka oynanır. Her oyuncu bir ölçü ezgi içinde iki değişik kişi ile karşı karşıya gelir. Yüz yüze gelmelerde eşlerin yüzleri güleş, göz göze bakmalarda ise sevgi ve dostluk vardır. Fakat kalpler o derece temizdir. Böylesine bir eşit eğitim, ta çocukluktan bu yana süregelenindedir. Kalbi bozuk birini anladıkları an onu bir daha değil oyuna, toplumlarına bile sokmazlar; kovarlar. İşte ölmemiş bir Türk ahlâkı ve bir halk hukuku.

Mengilerde el - ele tutuşma yoktur. "El çırpma" vardır ve ritmi de şöyledir :

9/8

Hey Hey

Birinci dörtlük ile dördüncü noktalı dörtlüklerde "Hey" seslenmesi de yapılır. Gösterdiğimiz ritmi, tahta biçerlerken de kullanırlar. Nasıl ki, demirciler demiri belli bir ritme göre döverlerse, onlar da tahtayı bu ritme göre biçerler. Bu ritimli çalışma, zevkli olduğu için randıman da o derece yüksek olacaktır. Tahta biçme ritmini "çekme - yitme" ile gösterelim :

9/8

çek. yit. çek. yit.

Belli başlı mengiler şunlardır :

1 - Eski mengiler: "Sen bir bezirgân ol", "Aşağıdan gelen tülü beserek", "Pına-

ra vurdum kazmayı", "Kalenin dibi."

2 - Yeni Mengiler: "Keklik olsam", "Pınar başı ben olayım", "Evlerinin önu".

Oyunlara eşlik eden çalgılar; bağlama, kemane, kaval, zilli def, veya köseli davuldur. Bağlama, bildiğimiz âşık düzenine göre akort edilir. Kemaneye gelince; "Lâ" telini sabit düşürsek 3. ve 4. teller birer ses tizleştirilir. Yani "Re" teli "Mi", "sol" teli de "Kalın Lâ" olmaktadır. Birinci tel ise "İnce Mi", bir ses pesleştirilerek "İnce Re" yapılır (Bu akort düzeni asıl turnak kemanesinin akordu imiş).

Kemane eski geleneğe göre dize konur ve yay çift tel'e sürtülerek kullanılır. Zilli def, iki elle tutularak havada çalınır. Köşeli davul, kucağa konarak çalınır. Her ikisinin çalınışında özel ritim şöyledir :

9/8

Mordon konmuş dörtlük notlar derinin ortasına vurularak kuvvetli zamanı, sekişlik not grupları da derinin kenarına vurularak hafif zamanı ifade ederler.

Tahtacılar toplu türkü söyleme geleneği vardır. Oyun yerine kim gelmişse, hem el çırparak ve hem türkü söyleyerek menginin ahengine katılır ve isteyen mengi oynayabilir. Mengi, samah gibi belli zamanlarda oynanmaz. İstedikleri zaman buluşup bir mengi âlemi kurarlar, duyan dolar meydana.

Köycek herkes çalgı çalar, türkü söyler, mengi oynar. Bir mengi oynanmaya başlanmasın, herkes neşeden çatlar; hattâ yabancı seyircilere "Gönerler bayılsın", diye kendilerine gıpta ettirecek bir söz dokundururlar. Öyle coşarlar ki, insan bu coşku içinde onlara bir an "Halk Sanatçıları Köyü" diyesi geliyor. Hele "Aşağıdan gelen tülü beserek" mengisi bir yaşının ifadesiyse "Bunu yerinden zor kalkan 90 lık kadınlar duymasın, hemen kalkar başlar oynamaya". Böyle denilmekle, oyunun güzelliği değerlendirilmektedir.

Mengilerde özellikle vücudün bütün uzuvları estetik yönden ifadeye katılırlar; ayaklarda sekmeler, diz kırmalar, belin eğilip bükülmesi, kolların çalınmış ve edalı sallanması ve yüzün bütünü ile güzelliğe katılması bir ahenk teşkil eder.

"Tales Alive in Turkey,"

TÜRKİYE'DE YAŞAYAN MASALLAR

Yazan : İhsan HİNÇER

Prof. Dr. Warren S. Walker - Prof. Dr. Ahmet E. Uysal, "Tales Alive in Turkey (Türkiye'de Yaşayan Masallar.) XII + 310 sayfa, 23 X 16 cm. boyunda, \$ 6.95 (63 lira). Harvard University Press, Cambridge - Massachusetts, U.S.A.

Halen Amerika'da bulunan Ankara Üniversitesi Dil, Tarih - Coğrafya Fakültesi Profesörü Dr. Ahmet E. Uysal, Amerikalı Prof. Warren S. Walker'le birlikte Türk masal, hikâye ve fıkralarından müteşekkil bir kitap yayınlamışlardır. Eser iyi tasnif edilmiş, iyi kâğıda basılmış ciltli olarak satışa çıkarılmıştır. Harvard University Press tarafından yayınlanan eser, yabancı dillerde basılan Türk Masallarını daha tanıtıcı bir mahiyettedir. Ele yalnız masallar alınmamış, halk hikâyeleri ve fıkraları da başarılı bir tasnifle esere katılmıştır.

Tales Alive in Turkey (Türkiye'de Yaşayan Masallar), "Bismillâh" başlıklı besmele sayfalarıyla başlamakta ve önsözden sonra :

1 — Tabiatüstü masallar, 2 — Şaşırtıcı ve hünerli istidlalli hikâyeler, 3 — Mizahî güldürücü hikâyeler, 4 — Ahlâkî masallar, 5 — Köroğlu hikâyeleri, 6 — Nasreddin Hoca, Bekri Mustafa, Bektaşî ve din adamlarına karşı olan fıkralar bölümleri ile, bibliyografya, notlar ve indeks kısımlarına ayrılmaktadır.

Prof. Dr. Ahmet E. Uysal, American Folklore Society'nin 18 - 22 Kasım 1966 tarihinde Boston'da yapılan yıllık kongresinde "Türkiye'de Sokak Satıcılarının Çağıruları", 17 - 18 Şubat 1967 tarihlerinde Texas Technological College İngiliz Edebiyatı Bölümü tarafından düzenlenen, konusu Halk Kahramanları ve Millî Karakter olan sempozyumda "Türk Halk Hikâyelerinde Haydutlar, Kadılar ve Hocalar", 24 - 25 Mart 1967 günlerinde Texas'da Nagodoches'da toplanan Texas Folklore Society'nin yıllık toplantısında da "Türk Halk Musikisinden Bazı Örnekler" konulu tebliğlerde bulunmuştur.

* * *

"Türk halk hikâyeleri dünya halk edebiyatı antolojilerinde, özellikle İngiltere ve Amerika'da yayınlanan antolojilerde pek az görülmektedir. Alice Geer Kelsey'nin *Once the Hodja* adlı eserinden ve Margery

Kent'in Naki Tezel'in toplamış olduğu hikâyelerden alarak İngilizceye çevirdiği bazı hikâyelerden başka 1960 yılından evvel İngilizce konuşan memleketlerde bu konuda bir yayın yapılmamıştır.

Son zamanlarda Türk halk hikâyelerinin dünyaya tanıtılması hususunda bazı adımlar atılmıştır. Türkçe öğrenmenin güçlüğü, Türkiye'nin ücrâ köşelerindeki köylere gitmenin çeşitli zahmetlerine rağmen birkaç Türk ve Amerikan folklor araştırmacısı, Türk halk edebiyatının muazzam zenginliklerini bilim ve okuyucu dünyasına tanıtmaya başlamışlardır. Böylece çok geçmeden Türk halk hikâyelerinin, Keloğlan, Köse, Bektaşî ve Köroğlu gibi sempatik karakterleri Amerikan ve İngiltere'de günlük kelimeler arasına girecektir. Bunların tanınması ile beraber Türk mizahı ve Türk karakteri anlaşılacak ve bugün Orta Doğunun en önemli devleti olan Türkiye Cumhuriyetinin nasıl meydana geldiği açıklanmış olacaktır.

Bazı Amerikalılar, Rockefeller Foundation gibi bazı bilim kurumlarından görmüş oldukları yardımıyla Türk halk hikâye ve şiirlerini incelemişler ve dünyaya tanıtmaya çalışmışlardır. Meselâ, 1950 yılında William Hugh Jansen, Amerikan Folklor Dergisinde "Türk Folkloruna Giriş" başlıklı bir makale yayınlamış, ve Türkiye'deki zengin folklor malzemesine bilim adamlarının dikkatini çekmişti. 1961 de P. Boratav ve W. Eberhard Türk halk hikâyelerindeki tipler ve motifler hakkında Almanca bir eser yayınlamışlardır.

* * *

Daha sonra Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde Fulbright ziyaretçi Profesörü olan Amerikalı Prof. Warren S. Walker ile aynı Fakülteden Ahmet E. Uysal ses alıcı makinelerle bütün Türkiye'yi dolaşarak, bugün Türkiye'de halk arasında söylenmekte olan binlerce hikâyelerden örnekler tesbit etmişlerdir. Bu araştırma için Prof. Uysal Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinin

Batı Dil ve Edebiyatları Araştırmaları Enstitüsünden yardım görmüştür. Prof. Warren S. Walker 1964 yılında Türkiye'ye gelerek Prof. Uysal ile çalışmalarına devam etmiş ve 1966 yılında da Texas Technological College kendisine bu konuda İngilizce ilk bilimsel araştırma ve Türk halk hikâyelerinden örnekler topluluğu olan *Tales Alive in Turkey* adlı bu eserin tamamlanması için maddî yardımda bulunmuştur.

Bu hikâyelerin Türkçe bilmeyenler için toplam yayınlanmasının önemli bir yana, onların böylece muhafaza edilmesinin de değeri büyüktür. Türkler yüzyıllar boyunca bu hikâyelerini eğlence ve ahlâk eğitimi gibi maksatlarla kullanmışlardır. Radyo, gazete, mecmua ve televizyon gibi yayın organlarının gelişmesi ile, Türkler bu hikâyelere gittikçe daha az ihtiyaç duyacaklardır ve bunlar zamanla unutulacaktır. Böylece Türk millî karakterinin önemli bir unsuru da kaybolmuş olacaktır. Türk eğitiminin de zamanla gelişmesi ile, halk hikâyelerinin pedagojik fonksiyonu zayıflayacaktır. İşte bu sebeplerden, bu hikâyeler, henüz unutulup kaybolmadan bunları bilenlerin ağzından alınıp tesbit edilmelidir.

Türk halk hikâyelerinin dünyaya tanıtılması faaliyetinde çocuklar unutulmamıştır. Çünkü bir milletin karakterini tanıran çocuklarla iş başlamak ve böylece eskiden verilmiş peşin hükümlerden ve asılsız klişelerden kurtulmak en makul harekettir. İşte bu maksatla Prof. Walker'in karısı Barbara K. Walker Türk halk hikâyelerini Amerikan ve İngiliz çocuklarına tanıtmaya başlamıştır. 1965 yılında Bayan Walker'in *Hılılı and Dilili* ve *Just Say Hiç* adlı Türk Halk Hikâyeleri Amerika'da Follet Yayınevi tarafından yayınlanmıştır. Bu hikâyeler Amerika'da çok iyi karşılanmış ve hatta *The New Yorker Magazine* bunları 1965 yılında yayınlanan en iyi 29 çocuk hikâye kitabı arasına dahil etmiştir. Bu iki hikâye bu yıl Mayıs ayında İngiltere'de Bodley Head Yayınevi tarafından da yayınlanmıştır. Önümüzdeki yıl Follet Yayınevi Bayan Walker'in *Six Moths and a Summer* (Altı Ay bir Yaz) adlı Türk halk hikâyelerini yayınlacaktır. Bu hikâyelerin bir milyondan fazla Amerikan çocuğu tarafından okunacağı tahmin edilmektedir.

Bu kitapta Nasreddin Hoca hikâyeleri, peri ve halk masalları bulunacaktır.

Türk halk hikâyeleri konusunda araştırılacak hâlâ birçok meseleler vardır. Köroğlu hikâyeleri gibi bazı hikâyeler Eberhard ve Boratav tarafından bilimsel olarak incelenmiştir. Şimdi bu hikâyelerle Robin Hood ve Jesse James gibi hikâyelerin karşılaştırılması ve böylece evrensel insanın özelliklerini Türk insanının da paylaşmakta olduğu gerçeğinin meydana çıkarılması işi, müstakbel araştırmacıyı beklemektedir. Bu gibi hikâyelerden Türklerle diğer milletlerin birbirine ne kadar benzediği göze çarpmaktadır. Halk Edebiyatı çalışmalarının en büyük faydası milletlerin birbirine benzeyişini ortaya çıkarmaktır.

En önemli Türk destanı olan *Dede Korkut Hikâyeleri* de son zamanlarda inceleme konusu olmuştur. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinden Prof. Sümer, Prof. Uysal ve Amerikalı Prof. Walker bu konuda işbirliği yapmaktadırlar. Bu destanın Almanca ve İtalyanca çevirileri çıkmış, fakat henüz İngilizcesi yayınlanmamıştır. Sümer, Uysal ve Walker gelecek yıl bu önemli eseri İngiliz ve Amerikalı okuyucular ve bilim adamları için yayınlıyacaklardır. Bu araştırmada destandaki karakterler ile, bugünkü Türk karakteri arasında karşılaştırmalar yapılacak ve hikâyelerdeki olayların tarihi yönleri incelenecektir.

Türk Halk Hikâyeleri üzerinde daha yapılacak çok çalışmalar vardır. Pek çok başka Türk yazar ve bilim adamları çeşitli yazılarıyla Türk hikâye geleneğine dikkati çekmişlerdir. Fakat toplama ve tesbit hususunda daha yapılacak çok iş vardır. Folklor malzemesinin ana dilde ve diyalekt özellikleri ile tesbit edilmesi gerekir. Burada iki araştırma konusuna dikkati çekmek isteriz : Bunlardan biri modern eğitimin halk hikâyeleri geleneği üzerindeki tesiri, diğeri de halk hikâyelerinin Türk Dilinin geçirmekte olduğu değişiklikleri ne dereceye kadar aksettirmekte olduğudur.

Türk halk hikâyelerinin İngiliz dilinde geniş bir şekilde yayınlanması ile, İngiltere ve Amerikada, Türkiye hakkında daha müsbet düşünceler yerleşecek ve Türkün zengin mizahı, şakacı tabiatı, realist ve iyimser hayat görüşü daha geniş bir şekilde tanıtılabilecektir."

Ardanuçlu Âşık Efkârî

— VII —

Yazan : A. Emin ARSLAN

Şadlıkla güler yüzle yaşarken Ağrı'da isyan çıkar. Bunun üzerine tedbir alınır. Ardanuç ihtiyat askeri de Kars'a gönderilir. Efkârî'de bunların arasında olduğu için gözyaşlarıyla çantasını hazırlayan sevgilisini teselli eder. Aşağıda bu hazine ayırılışını terennüm eden şiirlerle, Göle Dağları'nda kendisine yol veren çobanlara söylediği "destan" ve "koşma" ların hepsini veremiyoruz. Yazımızın hacmi buna müsaade olmadığı için sadece birer tanesini aldık.

HİCRAN

Ağlayıpta kendin üzme sevdiğim
Bu hizmeti bitirir de gelirim
Kars'ta kestiririm elvan libasın
Senin için getirirde gelirim.

Sen gözle yolumu neşeler ile
Bana sakla bâde şişeler ile
Bütün zabitanlar paşalar ile
Sazım çalar otururda gelirim.
ÂŞIK EFKÂRÎ'yim hakkı bilirim.
Gezer gurbet elden ilham alırım
Vatanî hizmeti yapar gelirim
Bu vazifeyi bitirirde gelirim.

TÜRKÜ

Yüce dağlar, yeşil yarlar senindir,
Davarı yaylıya sür çoban kardeş
Buzlu sular, gök pınarlar senindir,
Şu yanık kavala vur çoban kardeş.
Sesini ağaçlar, taşlar elesin,
Sunalar saç gibi bele dolasın,
Koyun baş kaldırsın, kuzu mèlesin,
Erisin kuzeyde kar çoban kardeş.
Âşık hayranımız her dâim sizin,
Vefâsız cânandan koparsa izin,
Başboş gönlünü düşünmeksizin,
Güttüğün sürüye kor çoban kardeş.
EFKÂRÎ der: çoban mesleğin metin
Hoşuma gidiyor işin, âdetin.
Eğer âşıklara varsa hizmetin,
Keçeni altına ser çoban kardeş.

Doğuda isyanın çıktığını yazmıştık. 14 Şubat/1341 - 1925 tarihinde başlayan Şeyh Sait isyanı adındaki bu irtica hareketi 15 Mayıs 1925 günü sona ermesi üzerine Efkârî'ye de Kars'da için çıkar. Alay komutanı ve subaylarının huzurunda : Bölge-

sinin işgali sıralarında Bert'da söylemiş olduğu "Ağıt Koşması" nı söyler. Onun peşine de Çoruh İli "Artvin Vilâyeti" ni tanıtarak veda eder.

MERSİYE

Saltanat elinden yurt kaybıldı
Ağlasak ne olur, gülsek ne olur?
Dinleyen yok, dava, dert kaybıldı
Yaşasak ne olur, ölsek ne olur?

Aferin o yüzü ağlarımıza
Koydu yad avcıyı bağlarımıza
Dahi güneş çalmaz dağlarımıza
Açılsak ne olur, solsak ne olur?

Dahi kıymet almaz bir güle döndük
Eli, kolu bağlı bir kula döndük
Her yelken işleyen bir göle döndük
Boşalsak ne olur, dölsak ne olur?

Bir öksüz çobanın olur mu tacı
Kime dedik hacı, çıktı bir hacı
Yine mi ariyak Arap hüccacı
Arasak ne olur, bulsak ne olur?

Kurtlar zapt olur mu bir bağ içinde
Kırılır oynayan parmak içinde
EFKÂRÎ canımız bir ağ içinde
Yaşasak ne olur, ölsek ne olur?

METHİYE

Çoruh elleri'nin metnin eyleyem
Lâleli sümbüllü dağlar bizde var
Bir ağaç yağ verir, biri bal verir
Yaprağı solmayan bağlar bizde var.
Çoruh'da yetişmiş nice bin mertler
Arslan yatağıdır o bizim yurtlar
Sadoğlu Ahmet'ler koca Mahmut'lar
Yenilmeyen eski çağlar bizde var.
Asla yanlış değil duyularımız
Yeni çağlarda var görüşlerimiz
Tarihde meşhurdur güreşlerimiz
Pehlivanlar kisbet yağlar bizde var.

Erleri girmişti binlerce safa
Vatan uğurunda çekmişiz ceza
Dumanlı tüfekte kâfir Moskof'a
Karşı durmuş yüzü ağlar bizde var.
Âşık oldum duyduğum her bir halinden
Sordumda öğrendim Leylâ'larından
Selim'ler top çekmiş yaylılarından
Böyle namlı şanlı dağlar bizde var.
Çoruh ili bahçelidir bağlıdır
Çayırlıdır, çimenlidir, dağlıdır

Bulgaristan'da Yapılan Türk Halk Oyunları Şenliği

Derleyen : Çora HINÇER

Bulgaristan'da Razgart şehrinde temmuz 1967 başında bir Türk Halk Oyunları Şenliği yapılmış, bu şenliğe Türkler millî giyimleri ve enstrümanlarıyla büyük bir canlılık vermişlerdir. Genç kızlar, bindallı, mihlama, şalvar, cepken, dizi dizi altın ve oyalı yazmalarla millî oyunlarını oynamışlar, Edirne ve Kırklareli düğünlerinde olduğu gibi genç kızlar alınlarına süs olarak damga yapıştırmışlardır.

Bulgaristan'da Türk azınlığı hatırı sayılır bir yekûn tutmaktadır. Daha ziyade ülkenin kuzey doğusunda yaşamaktadırlar. Bilhassa Rodop bölgesi Türklerle meskindir. Türkler, geleneklerini yaşatmaktadır. Esasen yüzyıllardanberi, nesiller boyu bu bölgelerin gerçek ahalisini, yerlilerini teşkil etmişlerdir. Etnoğrafya ve folklorla uğraşanlar için son derece gerçek ve saf bir kaynak vazifesi görecektir. Buradaki Türkler, benliklerini korumuşlardır.

Bu münasebetle, Razgrad'ta yerli Türklerin tertipledikleri Halk Oyunları şenliğinin önemli bir anlamı vardır. Festivale katılanlar mahallî ve millî kıyafetlerini giymişler, kendi sazlarıyla şarkılarını söylemişler, kendi oyunlarını oynamışlardır. Kıyafetlerdeki renklilik, ezgilerdeki orijinallik bilhassa dikkati ve ilgiyi çekmiştir.

İki gün aralıksız olarak devam eden Halk Oyunları şenliklerinde Türk kızları âhenkli hareketleriyle akademik tahsil görmüş balerinleri aratmamışlardır. Gerek şarkılarda, gerek oyunlarda ifade gücü bilhassa dikkati çekmiştir.

TÜRK SANAT HAZİNELERİ SERGİSİ AMERİKA'DA

Bir yıl öncesinden, 1966 haziran'ından beri Amerika'nın altı büyük şehrinde sergilenmiş olan "Türk sanat hazineleri ser-

Aslı Türk'tür Ata'sına bağlıdır.
Asla çözülmeyen bağlar bizde var
EFKÂRÎ söylüyor vilâyetini
Güzel Çoruh İlleri'nin methini
Gören sever güzel her âdetini
Asla doyulmayan çağlar bizde var.

gisi" altı haftalık bir süre için Sanfrancisco şehrinde M. H.'de Young Müzesinde açılmıştır. Washington Büyükelçimiz Melih Esenbel bu münasebetle yapılan merasimde hazır bulunmuş ve bir açış konuşması yapmıştır.

Sergi Sanfrancisco'dan sonra Milwaukee, Boston ve New York şehirlerinde de açılmıştır. Şimdiye kadar yedi büyük şehirde teşhir edilmiş olan Türk sanat hazineleri sergisi Amerika'da büyük bir alâka görmekte ve Amerikan basını Türk sanat tarihinin zenginliklerinden çok sitayişkâr bir lisanla bahsetmektedir.

İNGİLTERE'DE YAPILAN TÜRK SANATLARI KONGRESİ

Milletlerarası Türk San'atı Üçüncü Kongresi, İngiltere'nin Kemriç şehrinde, Jesus Kolejinde 13 Avrupa memleketine mensup yüzden fazla tarihçi, arkeolog ve san'atkarın iştiraki ile açılmıştır.

Delegelerin takriben yarısı, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Profesör Yurdadın'ın başkanlığında, Türk delegelerinden müteşekkildi.

Kemriçi ziyaret eden Türkiye Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem, Türk sanatı ile ilgili bir sergiyi açtıktan sonra, Trinity Koleji Müdürü Lord Butler ile görüşmüştür.

Türk Hükümeti ve İngiltere Sanat Kongresinin müşterek himayesi altında tertiplenen sergi Osmanlı ve Selçuk Devrinin san'at hayatını canlandırmaktadır. Bu arada Kemriç Üniversitesi kütüphanesinde, Osmanlı devrine ait kitaplar, minyatürler, el yazmaları ve ciltler teşhir edilmiştir. Bu eserler 16'ncı asırdan 18'inci asra kadar olan devreyi kapsamakta olup, Topkapı Sarayından götürülmüştür.

Kemriç'in meşhur Fitzwilliam müzesinde tertiplenen serginin ikinci bölümünde ise Selçuk ve Osmanlı İmparatorluğunun ilk devrelerine ait dekoratif san'at eserleri ve halı numuneleri teşhir edilmiştir. Kubadabad ve İznik'teki kazılardan elde edilen seramik eşya ile nefis çini numuneleri ve nadir işlemler de teşhir edilen san'at eserleri arasında bulunmuştur.

Serginin tümü İngiltere'de İngiliz Kültür

Heyetinin davetlisi olarak altı hafta kalan Topkapı müzesi Müdür yardımcısı Bay Kemal Çığ tarafından hazırlanmıştır.

29 Temmuz tarihinde sona eren Kongre, İngiltere Müzesi Şark San'at Eserleri Müdürü Mr. Basil Gray'in Başkanlığında, İngiltere'nin eski Türkiye Büyükelçilerinden Sir James Bowker tarafından açılmıştır.

Dört senede bir tertiplenen Kongre İngiltere'de ilk defa toplanmıştır.

BARIŞ ŞENLİĞİ VE HALK DANSLARI

9 - 19 ağustos 1967 günleri arasında yapılan Barış Şenliği'ne katılan halk dansları toplulukları genel olarak iyi hazırlanmışlardır. Şenliğe Bulgaristan, Macaristan, Polonya, Romanya, Sovyetler Birliği, T.M.T.F.'nin Folk-dans Topluluğu katıldı. Birinciliği Romanya, ikinciliği Bulgaristan ve Özel Jüri Armağanı ile 3 üncülüğü Sovyetler Birliği kazandı. Halk birinci olarak T.M.T.F. Folk-dans Topluluğunu seçti. Bu seçişteki ölçü en uzun alkıştı. En sempatik Halk Sanatçısı olarak Sovyetler Topluluğundan Azerbaycan'lı Süleyman Abdullayev seçildi.

Romanya, bu yıl şenliğe çok iyi hazırlanarak gelmişti. Gelen topluluk herhangi bir

üniversitenin halk dansları yapan gurubu değil, Halk Dansları Okulu'na bağlı Üniversiteli sanatçılardı. Gerek koreografik düzen, gerekse figürleri amatörlüğün daha ötesindeydi ve dansları çok düzenli olarak ortaya koyuyorlardı.

Sovyetler Birliği; Ukrayna Kirovograd Üniversitesi grubu Halk danslarından örnekler verdi.

Kanımızca en başarılı yönleri, her dans değişik kompozisyon ve koreografi ile anlatılmalarıydı.

Bulgaristan Halk Dansları Topluluğu bir çok özellikleri bir arada veren sanatçılardan kurulu idi. Bulgaristan bu yıl şenliğe halk dansları topluluğuyla katıldı ve ikinci lik aldı. Her şeyden önce şunu söylemek gerekir ki, Bulgaristan üç yıldır katıldığı şenliğe istenen önemi veriyor. En iyi dans topluluklarını gönderiyor. Bu defa genellikle Kuzey Bulgaristan halk danslarından örnekler verdiler.

Macaristan, topluluğu da başarılıydı. Orkestraları çok iyi idi. Gelen topluluklar arasında orkestra olarak en çok başarı sağlayan gruptu.

Polonya Halk Dansları Topluluğu da çeşitli oyunlarla seyircilerin dikkatini çekti.

Bütün bunlardan başka Türk Halk Oyunlarını oynayan Türkiye Millî Talebe Federasyonu Topluluklarının çeşitli Yurd bölgelerine ait millî dansları, üstün bir ilgi gördü. Şenliğin en çok alâka toplayan tarafı da bu oldu.

27. MÜSTEŞRİKLER KONGRESİ AMERİKA'DA YAPILDI

Her üç yılda bir toplanan Müsteşriklar Kongresi bu yıl Ağustos sonunda Birleşik Amerika Devletlerinde Michigan Üniversitesinde yapılmıştır. Dünyanın dört bir tarafındaki ilim adamlarının katıldığı bu kongreye sayısı 15'e yaklaşan Türk ilim adamı da iştirak etmiştir. İlk kongre 1873 yılında Paris'te toplanmıştı.

1951 de XXII. Kongre Eylülde İstanbul'da toplanmış, daha sonra her üç yılda bir yine dünyanın en büyük merkezlerinde geleneğe bağlı kalınarak oryantalistler bir araya gelmişlerdir. Gelecek sayımızda Kongre hakkında sayın Ord. Prof. Dr. Fındıkoğlu Ziyaettin Fahri'nin bir yazısını yayınlıyacağız.

(Folklor : 145)

İyi Kız'sın, Has Kız'sın

Derleyen : Veysel ARSEVEN

Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, bir kentte, hali vakti yerinde bir adamın, bir kızı varmış. Kız gün geçtikçe serpilmiş, serpildikçe güzelleşmiş. Bir gün bahçede gergef işlerken, bir kuş gelip kıza :

— İyi kızsın, has kızsın, bir ölüye kısmetsin, deyip uçup gider.

Bir gün böyle, beş gün böyle; kızcağız en son bunu annesine söylüyor. Annesi babası telâşa düşüyorlar. "Bizim bir tek kızımız var, onu da ölüye mi vereceğiz" diye, başka bir kente göç etmek üzere yola çıkıyorlar. Epey yol aldıktan sonra, bir akşam üzeri bir kente varıyorlar. Adam, namaz kılmak için abdest almak istiyor, fakat su bulamıyor. Karşıda bir çeşmede, bir kadının tes-tiye su doldurduğunu görüyor, fakat tam çeşmeye varacağı sırada, kadın da, çeşme de kayboluveriyorlar.

En son kız, elinde bir testiyle, büyücek bir evin kapısını çalıyor ve su istiyor. Kapıyı ihtiyar bir kadın açıyor, kız içeri girer girmez de kendiliğinden kapanıyor. Kız evin odalarını bir bir dolaşüyor. Bakıyor ki, burada yiyecek, içecek her şey bol ama, görünürde bir tek insan yok. Yalnız, odalardan birinin ortasında bir tabut, tabutun içinde bir ölü, ölü-nün etrafında kırk tane mendil, mendillerin üzerinde de "Kırk gün ağlayıp bu mendilleri çürüteceksin" diye bir yazı var. Kız, içerde olup bi-

tenleri, pencereden annesine, yanamayıp, bir iple onu yu-babasına anlatırken, o sırada karı çeker, oradan geçmekte olan bir Ağlamaklı günler birbirini çingene kızı, "Hanım, beni kovalar, en son kırkinci günde yanına al, yardımım done gözlerini açar bizim güzel Fatmacık. Yüzünü gözünü ya başlar. Güzel kız, çingene yıkadığı sırada, tabutun içindeki ölü de dirilir, ve doğ-

Türkiye Vakıflar Bankası

Sayın öğrenci; sizde bu ikramiyeyi kazanabilmek için Türkiye Vakıflar Bankasında en az vadeli ve 500 liralık bir hesap açtırınız.

Her ay
75 Öğrenciye
2 sene müddet ile
250 Lira Burs

(Basın : 11492 — A — 20293 — 138)

Heyetinin davetlisi olarak Topkapı Müzesi Müdürü ve mal Çığ tarafından ha-

29 Temmuz tarihinde İngiltere Müzesi Sarayı'na götürü Mr. Basil Gra- giltere'nin eski Sir James Bow-

Dört senede giltere'de ilk

BARIŞ ŞE

9 - 19 a pılan Ba topluluk di. Şer ya, B ya, B

nde baş- nin Ro çingene kızı is-

söyler ve arkasın- da: "Fatmanın da iste-

ni sor" der. Bunun üzeri- ne Fatma da bir sabır taşı

ile bir ustura ister. "Eğer isteğimi unutursan bir fırtına- ya tutul, buralara bir daha geleme" der.

Aksilik bu ya, adam Fatmanın isteğini unutmuştu. Ancak yolda fırtınaya tutulunca akli başına geldi, gerisin geri dönüp, uzun aramalardan sonra sabır taşı ile usturayı alıp Fatmaya getirdi. Bunun üzerine Fatma bütün başından geçenleri sabır taşına anlatmaya başladı. Anlattıkça sabır taşı şişti, şişti, şişti. tam patlayacağı sırada kız, "Vay... sen benim derdime dayanamayıp çatlırsan, ben nasıl dayanır, ya da derdimi kime anlatırım" der, usturayı tam bağrına saplıyacağı sırada, adam, kendisine oynanan oyununu ve çingene kızın hilesini anlar.

Çingene kızını kırk gün aç ve susuz bırakılmış kırk katırın arkasına bağlayarak cezasını verir, Fatmayla da ev-

miş muradına, biz evetine. Gökten tü, biri bana, biri de oku-

Anlatanın adı : Zeynep Güçlü. Yaşı : 60. Nereli olduğu : Kırşehirli, Derlendiği tarih : 17 Şubat 1955. Ne suretle alındığı : Mediha Tetik aracılığı ile.

YAVRUNUZUN İLERİYE GÜVENLE BAKABİLMESİ

şimdiden yapacağınız tasarruflarla mümkündür

AKBANK

(Folklor : 139)

Bize gelen KİTAPLAR

*****

*****

- Malik AKSEL : "Türklerde Dinî Resimler". Yazı - Resim. Kuşe kâğıt üzerine basılmıştır. 1 renkli, 87 siyah - beyaz resim. (Bir kısmı daha evvel dergimizde yayımlanmıştır). İçindekiler, bibliyografya, resimler, önsöz, yazıdan resme bölümlerinden başka kitabın sonunda 6 sayfalık İngilizce özet. 20 konu. Elif Yayınları, No: 21. Elif Kitabevi, Beyazıt - İstanbul, 17 x 24 boyunda, 160 sayfa, 50 lira.
- Osman ATTILÂ : "Türk Kahramanlık Şiirleri Antolojisi". Başlangıçtan bugüne kadar. Ak Yayınları Limited Şirketi Neşriyatı : 4. Türk kahramanlığı için Orhun Kitabeleri, Bilge Kağan, Hazret'i Muhammed'ten parçalar ve İki Hadis, Divan, Halk ve Yenileşme Edebiyatından, Cumhuriyet Sonrasından şiirler, Millî Marslarımız, Savaş ve Serhat Türküleri. 19,5 x 13,5 boyunda, 348 sayfa, 15 lira.
- M. Sunullah ARISOY : "Türk Hiciv ve Mizah Antolojisi". Düzyazı, şiir ve halk şiirleri, Varlık Büyük Eserler Kitaplığı : 102. 17 x 12 boyunda, 240 sayfa, 4 lira.
- Doç. Dr. Cavit Orhan TÛTENGİL : "Köy Sorunu ve Gençlik". Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtı Yayını, 19 x 12,5 boyunda, 32 sayfa, 150 kuruş.
- Dr. Edip KIZILDAĞLI : "Halk Hazinesi - İnançlarımız". Antakya'nın kuruluşuna, peygamberlerin hayatına ve Lokman Hekime ait efsaneler. İsteme adresi : Dr. E. Kızıldağı, Altınözü - Hatay. 20 x 14 boyunda, 48 sayfa, 350 kuruş.
- Cahit ÖZTELLİ : "Karaca Oğlan". Hayatı, sanatı, şiirleri. Altıncı basılış. Varlık Türk Klâsikleri: 1. 17 x 12 boyunda, 112 sayfa, 2 lira.
- Muzaffer UYGUNER : "Reşat Nuri Güntekin". Hayatı, sanatı eserleri, 17 x 12 boyunda, 96 sayfa, 2 lira.
- Franz KAFKA - Arif GELEN : "Değişim". Roman. Varlık Büyük Cep Kitapları : 264. 17 x 12 boyunda, 80 sayfa, 2 lira.
- Abdülhak Şinasi HİSAR : "Boğaziçi Mehtapları". Bütün Eserleri 3. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı Bütün Eserleri: 23. 17 x 12 boyunda, 320 sayfa, 6 lira.
- DOSTOYEVSKI - Yaşar Nabi NAYIR : "Bir Yufka Yürekli". Uzun hikâye. Varlık Büyük Cep Kitapları : 265. 17 x 12 boyunda, 80 sayfa, 2 lira.
- Yusuf Ziya İNAN : "İman ve Medeniyet". Okat Yayınevi. 24 x 17 boyunda, 48 sayfa, 1 lira.
- İbrahim Zeki BURDURLU : "Leylek Dadı". Masallar. İsteme adresi : İb. Z. Burdurlu, İzmir Eğitim Enstitüsü Ed. Öğretmeni". 19 x 14 Cm. boyunda, 48 sayfa, 200 kuruş.
- İbrahim Zeki BURDURLU : "Altın Perçem Sırma Saç". Masallar. 19 x 14 boyunda, 50 sayfa, 200 kuruş.
- İbrahim Zeki BURDURLU : "Atatürk'üm". Şiirler. Üçüncü baskı, 19 x 14 boyunda, 48 sayfa, 200 kuruş.
- Feyzi HALICI : "Selçukya'da Aşk". Şiirler. Çağrı Yayınları, Konya. 20 x 10 boyunda, 60 sayfa, 5 lira.
- Ali SERT : "Yıkıcılar". Komünizm ve bozgunculuk hakkında görüşler ve belgeler. Ülkü Yayınları, Konya. 19 x 14 boyunda, 90 sayfa, 4 lira.
- Jack LONDON - Nurettin ÖZYÜREK : "Ateş Yakmak". Uzun hikâyeler. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 107. 17 x 12 boyunda, 264 sayfa, 4 lira.
- Miodrag BULATOVİC - Mahmut KIRATLI : "Kırmızı Horoz" Romanı. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı : 110. 17 x 12 boyunda, 242 sayfa, 4 lira.
- M. Tevfik HACİBEYOĞLU : "Lokman İlk Sağlık Yardım Elkitabı". Lokman Sağlık Yayınları : 6. İsteme adresi: Bahçelievler, Bakırköy - İstanbul, 17 x 12 boyunda, 48 sayfa, 2,5 lira.
- Ahmet BEKEN : "Amatörlerin Kanarya Bakım Kılavuzu". 19 x 14 boyunda, 32 sayfa, 5 lira.
- André MALRAUX - Attilâ İLHAN : "Kanton'da İsyan". Roman. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 111. 17 x 12 boyunda, 269 sayfa, 6 lira.
- İvan TURGENYEV - Nihâl Yalaza TALUY : "Kadercı". Hikâyeler. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 112. 17 x 12 boyunda, 192 sayfa, 4 lira.

iyi plânlanan ve yürütülen bir reklâm ve tanıtma faaliyeti bir müessese için masraf kapısı olmaktan çıkar; karşılığını kat kat getirir.

BASIN İLÂN KURUMU

Cağaloğlu, Türkocağı Cad. no. 1, kat: 3
Telefon: 27 66 00 - 27 66 01. İstanbul

(Basım : 24956 — 140)

Yıllık abonesi : 12,
altı aylık abonesi : 6
liradır.
Yurd dışı senelik abone :
\$ 3, £ 1

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Sahibi : İHSAN HİNÇER
Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :
BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul. Tel. : 22 49 74

TÜRK FOLKLOR (= HALKBİLGİSİ) DERNEĞİNİN YAYIN ORGANIDIR.

Şiddetli baş ağrılarına karşı

OPON KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ağrılarını teskin eder
OPON, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır
OPON, günde 6 tablet alınabilir

(Yeni Ajans : 7848 — 141)

Sana
çocuklarınızın
gelişmesini
sağlar!

Çocukların, büyüme çağında, çabuk yorulduklarını ve zayıf düştüklerini sık sık unuturuz.

Besleyici kıymeti yüksek, A ve D vitaminleri bol olan SANA ile çocuklar daima kilodan ve boydan kazanırlar.

Sabah, akşam onlara bol SANA sürmüş ekmeğe yediriniz.
Çocuklar SANA'da çok sevdikleri nefis tad ve tazeliği daima bulurlar.

*Çocuklarınıza bol Sana:
ucuzdur,
gelişmeleri için elzemdir.*

8160